

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof
van Beroep te Gent, op zaterdag, 17 november 1962

RECHT EN WAARHEID

Rede uitgesproken door Mr. P. de CLIPPELE

Indien ik me voorgenomen heb u te spreken over « Recht en Waarheid » eerder dan u hier een voordracht te houden over een zuiver juridisch onderwerp dan is het ter nagedachtenis van een afgestorvene, die mij persoonlijk zeer dierbaar was, en op wiens doodsbeeld men terecht heeft mogen schrijven : « Waarheid » en Liefde waren de spil van zijn leven. Wanneer de « Waarheid » hoe dan ook op het spel stond kende hij » de kunst alle aanzien des persoons terzijde te » stellen ».

Ik meen nog altijd dat ieder mensenleven, dat zijn volle waardigheid en waarde wil blijven behouden, in de allereerste plaats een hartstochtelijke ondervraging moet zijn, opzoekingsgeest en verandering, of in elk geval, blijvende virtualiteit voor verandering.

De waarheidsdrang, inderdaad, is een fundamentele dimensie van onze natuur.

Mijn enige bedoeling en meteen mijn opzet zal erin bestaan enkele aspecten van de waarheid te onderzoeken in het raam van het Recht.

Twintig eeuwen geleden, naar aanleiding van het Proces van alle tijden sprak een rechter, in de Antoniaburch te Jeruzalem, deze zwaarwichtige woorden uit « Quid est Veritas » (1).

Door de tijden heen weerklinkt deze vraag als een echo in de zittingszalen.

Het zoeken naar waarheid is één der grondproblemen in het recht.

Dat dit doel niet altijd bereikt werd, is in hoofdzaak te wijten aan politieke passies. Mag ik in dit verband verwijzen naar de processen van Socrates en van Jeanne d'Arc.

Het scheppen van uitzonderingsrechtbanken, in strijd met de artikelen 7 en 8 van de Verklaring van de Rechten van de Mens, heeft ook tot processen geleid, waarop de rechterlijke macht, zich helaas niet mag beroemen.

Wanneer Napoleon de Hertog van Enghien wou doen vermoorden riep hij een bijzondere militaire rechtbank in het leven.

De jongste geschiedenis leert ons, dat een beklaagde ter dood veroordeeld werd en terechtgesteld door een hoog militair gerechtshof, dat achteraf ongrondwettelijk werd verklaard.

Het is misschien omdat het *recht spreken* zo nauw verband houdt met het waarheidsprobleem, dat in alle landen die zich mogen beroepen op een spiritualistische beschaving de Hoven en Rechtbanken door een min of meer sacraal aureool zijn omgeven.

Dit sacraal karakter komt bijzonder uit in Engeland, al was het maar voor een « County Court ». Daar zegt men « A Judge is a half a God ».

In dit verband noteerde J. Huizinga terecht in zijn boek « Homo Ludens » : « Elke rechtsplaats is een » gewijde plaats, die uit de gewone wereld is uit » gesneden, afgebakend. Men spant aldus de vier » schaar en bant haar vervolgens. Het is een echte » tovercirkel, een speelruimte.

« De rechters treden nog altijd uit het „gewone » leven“, eer zij recht spreken. Zij hullen zich in toga, » ofwel zij zetten een pruik op » (2).

Het is mij natuurlijk niet mogelijk van u zo maar een bepaling van « de Waarheid » te geven, vermits dit begrip op zeer verscheidene domeinen te onderzoeken en dienvolgens te definiëren valt.

Volgens de Heilige Thomas van Aquino is de waarheid de « adaequatio rei et intellectus ». De waarheid doelt op overeenstemming van het intellect met het voorwerp van het denken.

Om het probleem even toe te lichten en te situeren meen ik nochtans dat de waarheid van de mens vanuit twee standpunten kan worden belicht : de visie die ons gesuggereerd werd door Henri Bergson in een beroemde passus van zijn werk « L'Evolution Créatrice »

ofwel de visie door Descartes aangegeven in zijn antwoord aan de Franse mathematicus Gassendi.

« Tous les vivants se tiennent, » schrijft Bergson, « et » tous cèdent à la même formidable poussée. L'animal » prend son point d'appui sur la plante : l'homme » chevauche sur l'animalité, et l'humanité toute en- » tière, dans l'espace et dans le temps, est une » immense armée qui galope à côté de nous, en avant » et en arrière de nous, dans une charge entraînante » capable de culbuter toutes les résistances et de » franchir bien des obstacles, même peut-être la » mort. »

Tegenover de Bergsoniaanse intuïtie stelt zich de Cartesiaanse rede. Volgens Descartes wordt de natuur van de mens door het leven niet verklaard. De grondslag van de mens is geest. Wanneer Gassendi hem het voorbeeld van het oog opwerpt, dat zich slechts in een spiegel kan bekijken, dan antwoordt hij hierop « il est aisé de répondre, que ce n'est point l'œil qui » se voit, ni le miroir, mais bien l'esprit, lequel seul » connaît et le miroir, et l'œil et soi-même » (3).

Bergson opteert voor het leven, Descartes voor de rede.

Het benaderen van de waarheid is ook een kwestie van methode.

Volgens Pascal moet men op de mens « l'esprit de finesse » toepassen en op de stof « l'esprit de géométrie ». Aan ieder domein beantwoordt een eigen methode.

Het komt mij voor dat de waarheid in de rechtspraktijk slechts kan benaderd of achterhaald worden op grond van één van beide voornoemde visies en methodes, of van allebei tegelijk.

Een Cartesiaanse visie van het Recht zal bijvoorbeeld meer eigen zijn aan het Hof van Cassatie, vermits dit rechtscollège, behalve in uitzonderlijke gevallen, de mens slechts door en achter de teksten kent.

De rechter over de feiten daarentegen, die dagelijks en rechtstreeks met de lichte of zware tekortkomingen van de mens geconfronteerd wordt, zal veeleer geneigd zijn de Bergsoniaanse visie aan te kleven.

Enkele voorbeelden ter verduidelijking : het Hof van Cassatie heeft de laatste jaren bepaalde begrippen gepreciseerd, zoals burgerlijk recht, politiek recht, decentralisatie en deconcentratie, instelling van openbaar nut, openbare orde, dronkenschap, enz... (4).

Inzake verkeersongevallen volstaat het niet al de elementen van het ongeval te reconstrueren alsof zij in een laboratorium gebeurd waren : wanneer men bij voorbeeld met juistheid weet te bepalen op welke afstand van de scheidingslijn van twee baanvakken zich een voertuig bevond, welke de remafstand was en de normale remweg, dan mag men hieruit niet automatisch afleiden dat de betichte de *tijd* had om het voertuig X te vermijden. Het mathematisch begrip *tijd* moet hier noodzakelijkerwijze, rekening houdende met de menselijke componenten, aangevuld worden met het psychologisch en Bergsoniaans begrip « duur ».

Het is juist om die reden dat de Hoven en Rechtbanken bij het beoordelen van een remmanoeuvre, doorgaans rekening houden met hetgeen men pleegt te noemen « de huiveringsminuut » - « la minute d'effroi ».

Op de vraag, moet de rechter de waarheid zoeken, kan niet uniform geantwoord worden, vermits principieel, in strafzaken de bewijslast op het Openbaar Ministerie rust en in het burgerlijk procesrecht op de gedingvoerende partijen. Op dit probleem zal verder ingegaan worden.

Het is een gemeenplaats te verklaren dat het Recht niet noodzakelijkerwijze met de Rechtvaardigheid samenvalt, vermits het positief recht als hoofddoel de maatschappelijke ordening en de rechtszekerheid beoogt.

« Les Lois s'occupent plus du bien politique de la société que de la perfection morale de l'homme » schreef Portalis (5).

Dit neemt nochtans niet weg dat het recht naar de meest billijke oplossingen moet streven.

Om dit doel te bereiken is het volstrekt onontbeerlijk dat de rechter over de feiten vooraf op de meest volledige en objectieve wijze zou geïnformeerd worden.

Dat de wetgever met het waarheidsprobleem bezorgd is geweest, valt buiten twijfel. Deze bezorgdheid is reeds in onze rechterlijke organisatie aan te merken.

Het inrichten bijvoorbeeld van de Rechtbanken van Koophandel, van de Arbeidsgerechten en van de Krijgsraden vindt zijn uitleg in het doen beslechten van bepaalde geschillen door mensen die geacht worden bijzonder bevoegd te zijn in materies aan hun oordeel onderworpen.

* * *

Indien u het mij thans toelaat, zal ik een meer specifiek probleem onderzoeken, en wel namelijk het opsporen van de waarheid in het burgerlijk proces.

Het artikel 1315 B.W. stelt : « Hij die de uitvoering van een overeenkomst vordert, moet het bestaan daarvan bewijzen. Omgekeerd moet hij die beweert » bevrijd te zijn, het bewijs leveren van de betaling » of van het feit dat het tenietgaan van zijn ver- » bintenis heeft teweeggebracht ».

Veronderstellen wij nu een partij die in uitvoering van een overeenkomst dagvaardt. Wat gebeurt er dan ?

Om het met Prof. Gerbrandy te zeggen, schept dit inleidend gedingstuk een volstreekte rechtsonzekerheid tussen partijen, als het ware een rechtelijk luchtledig.

Meteen hebben de partijen zichzelf in afhankelijkheid gebracht ten opzichte van een derde. Uitsluitend zijn oordeel zal verder beslissen.

Wat is nu de taak van de rechter ?

Hij heeft het geschil op te lossen, te beslechten. Hij moet de partijen helpen in de nood waarin ze door hun eigen geschil geraakt zijn.

Hij is verplicht recht te spreken, hij moet het doen naar de regelen des rechts, en zijn uitspraak moet met redenen omkleed zijn (6).

Hier stelt zich onmiddellijk een eerste vraag : heeft de wetgever gewild dat de gedingvoerende partijen in alle omstandigheden, vrijelijk, de waarheid zouden opzoeken.

Hierop moet ontkennend geantwoord worden.

Professor Dabin heeft dit zeer duidelijk onderstreept in zijn boek « Théorie Générale du Droit ».

« Même des règles aussi techniques que le droit des » preuves et le droit de la procédure (du moins en » matière civile) se voient assez souvent détournées » de leur fin normale et transférées au service d'une » politique, poursuivant, par leur intermédiaire, quel- » que fin de bien public.

« Des présomptions plus ou moins irréfragables sont » instituées, qui n'ont que de lointains rapports avec » la vraisemblance des faits présumés, des difficultés » de preuve sont artificiellement suscitées, alors que » la matière n'oppose à la démonstration aucune » résistance insolite. »

« Ainsi donc en matière de filiation, la loi multiplie » les faveurs à la légitimité, présumant réalisé „in

» casu" l'idéal qu'elle estime désirable, tandis qu'elle ignore la filiation adultérine ou incestueuse, inavouable à ses yeux, et se contente, pour la filiation naturelle simple, d'obstacles à la preuve. Des arguments d'ordre social (sauvegarde de la paix des familles, peur du scandale) l'emportent, dans le système probatoire, sur le souci d'une recherche objective et prudente de la vérité.

» ... Dans le domaine de la procédure..., il advient au législateur d'accumuler formes et délais simplement en vue de décourager les actions qu'il n'aime pas, mais qu'il est obligé de tolérer. Ainsi en matière de divorce pour cause déterminée et surtout de divorce par consentement mutuel. Les ressources de la forme viennent en aide au fond. Le droit formel concourt à la réalisation du droit matériel, en l'espèce d'un droit matériel à tendance sociale, plus occupé de la société dans son ensemble que les individus particuliers » (7).

In andere gevallen, eveneens geleid door sociale overwegingen, heeft de wetgever de bewijslast aanzienlijk verlicht en gewijzigd.

Inzake huishuur en landpacht is de bewijslast totaal uiteenlopend geregeld: wanneer geen staat van het gehuurde goed werd opgemaakt wordt de huurder vermoed het in goede staat te hebben ontvangen (artikel 1731 B.W.), de pachter daarentegen wordt vermoed het verpachte goed te hebben ontvangen in de staat waarin het zich bevond op het einde van de gebruiksperiode (artikel 1778 B.W. § 6).

* * *

In de veronderstelling dat de partijen op een min of meer vrije manier hun bewijsmateriaal mogen aanvoeren, mag men hieruit besluiten dat de rechter in staat is, een billijke oplossing na te streven op grond van de bestaande wetgeving?

Deze vraag werd grondig ingestudeerd door de heer Advocaat-Generaal Stevigny in zijn rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent, van 16 september 1957.

De auteur resumeert de klassieke en neo-klassieke opvattingen, die opgebouwd werden op grond van artikel 1315 B.W., door te verklaren dat drie beginselen de burgerlijke procedure beheersen: de lijdelijkheid van de rechter, het meesterschap van de partijen in het proces en de wettelijke regeling van de bewijslast.

* * *

In zake voorlopige maatregelen tussen echtgenoten, scheidingen van tafel en bed, echtscheidingen en nalatenschappen, waar de morele en materiële belangen van ingrijpende betekenis zijn, niet alleen voor de partijen, maar ook onrechtstreeks voor de samenleving, is het nog aan te nemen dat de rechter over de feiten uitspraak zou verlenen op grond van het bewijsmateriaal hem door partijen voorgelegd?

Met andere woorden is het gewenst dat de rechter uit zijn passieve rol zou treden?

Deze traditionele opvatting schijnt afgedaan te hebben.

Meer en meer gaan er stemmen op om aan de rechter een actieve rol toe te bedelen of minstens om aan de gedingvoerende partijen de plicht van medewerking op te leggen.

Volgens de Heer Advocaat-Generaal Stevigny zouden de partijen onderling en met de rechter volledig moeten samenwerken bij het verstrekken van de nodige bewijzen (8).

In Nederland heeft men revolutionaire beginselen voorgesteld: de rechter zou zich buiten de partijen om, bewijs mogen verschaffen en aan alle ambtelijke instanties de gewenste inlichtingen mogen vragen (9).

In België werd deze richting reeds opgegaan, vermits het artikel 218, 7de lid van het B.W. bepaalt: « Wanneer de rechter aan het Bestuur der Directe Belastingen beveelt hem gegevens te verstrekken over het bedrag van de inkomsten, schuldvoorderingen en opbrengsten van de arbeid der echtgenoten of van een van hen, zijn de ambtenaren van dat Bestuur ontslagen van de geheimhouding waartoe zij verplicht zijn krachtens de wetten betreffende de inkomstenbelastingen ».

In Frankrijk heeft het decreet van 22 december 1958 een systeem uitgevaardigd dat zich halverwege tussen de accusatoire en de inquisitoire procedure bevindt, en dat in de volgende bewoordingen werd samengevat: « le juge est chargé de suivre la procédure et non pas de la diriger ».

In Duitsland en in Oostenrijk verkoos men de inquisitoire procedure, in Italië eveneens, doch in dit laatste land slechts tussen de periode van 1942 tot 1950 (10).

Reeds in 1938, heeft in ons land het Studiecentrum tot hervorming van de staat op voorzichtige wijze een meer actieve rol voor de rechter voorzien; dit was geformuleerd in het artikel bestemd om het oude artikel 80 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering te vervangen: « In al de gevallen en in elke stand van de zaak kan de voorzitter van de kamer, partijen gehoord of opgeroepen, zonder op de eindbeslissing te prejudiciëren: 1. Op verzoek van een van partijen alle conservatoire maatregelen van vooronderzoek bevelen; 2. Wanneer de partijen het eens zijn, of zelfs op aanvraag van partijen, indien er gevaar bij verwijl is, alle andere maatregelen tot onderzoek gelasten... » (11).

* * *

Persoonlijk ben ik de mening toegedaan dat men bezwaarlijk iets kan veranderen aan de huidige bevoegdheid van de burgerlijke rechter, zonder het wezen van zijn functie aan te tasten.

Het is altijd gevaarlijk de zuilen van een tempel te ondermijnen.

Volgens de Nederlandse auteur Anema, is de wezenlijke eigenschap van de rechter niet zijn rechtskennis, maar zijn onafhankelijkheid en het bekleed zijn met staatsgezag.

Men mag niet vergeten dat de Belgische magistratuur wezenlijk behoort tot één van de drie grondwettelijke machten van de Staat, en niet van de derde macht, zoals het veelal volkomen oneigenlijk is uitgedrukt. Dit aspect werd zeer scherp onderlijnd door twee Eerste Voorzitters van ons Hof van Cassatie (12).

Welnu, ik vrees dat indien men het pad betreedt van het fundamenteel hervormen van de functie van de rechter men dan uiteindelijk terecht komt bij een opvatting, die het scherpst geformuleerd wordt in het nieuw artikel 19 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering van Sowjet-Rusland, dat aan de rechter de bevoegdheid geeft om ook buiten de partijen de nodige opzoekingen te doen en alle bewijsmateriaal te verzamelen (13).

Er bestaat al een gevaarlijke tendens om de grenslinies tussen het Strafrecht en het Burgerlijk Recht te doen wegvallen, met de tijd, en indien men niet oplet zou men geleidelijk aan de burgerlijke magistratuur

de driedubbele bevoegdheid van onderzoeksrechter, van Procureur en van rechter opdragen.

Pas dan zal men kunnen zeggen, dat de rechter lid is van de derde macht van de Staat, en dat hij met andere woorden ondergeschikt is aan de uitvoerende macht.

* * *

Meent u niet dat de rechtsonderhorigen er alle belang bij hebben de Wetgever daar buiten te laten, op voorwaarde dat zij genoeg moed hebben om hun vrijheid in onze maatschappij te assumeren?

Inderdaad het toekennen van zeer ruime bevoegdheden aan de magistraat verraadt in mijn ogen een veel dieper fenomeen, dat op verscheidene domeinen te bespeuren valt: de mens draagt zijn vrijheid aan de Staat over om in ruil welstand en veiligheid te ontvangen! Zou dat soms geen illustratie zijn van hetgeen D. de Rougemont schreef in «La Part du diable»: «Partout où un individu prend sa vie personnelle » en dégoût, le totalitarisme trouve un candidat» (14)?

Het struikelblok voor het opzoeken van de waarheid ligt mijn inziens veeleer in de strakheid van onze procedure: het gezag van gewijsde kan b.v. een kennis-making van feiten, die op zichzelf waar zijn, in de weg staan.

De huidige bewijslastverdeling, evenals de onsplitbaarheid van de bekentenis en sommige wettelijke vermoedens beletten soms dat de rechter rekening zou houden met waarheden, die in het hangende geschil een zeker belang hebben.

De lege lata belet er niets dat de Rechtbanken meer zouden gebruik maken van de persoonlijke verschijning van partijen en van het verhoor op feiten en vraagpunten.

De ervaring leert dat de persoonlijke verschijning, van zeer groot nut kan zijn.

Waarom zou het Openbaar Ministerie niet actief kunnen optreden in al de zaken die mededeelbaar zijn?

Is het nog verantwoord inzake scheidingen van tafel en bed en echtscheidingen een advies te geven alleen op grond van de studie van de dossiers door partijen voorgelegd, wanneer het bij voorbeeld, klaarblijkelijk is dat de getuigenissen met de werkelijkheid niet overeenstemmen?

Zou het Openbaar Ministerie in dergelijke gevallen niet alle gewenste onderzoeks- en opsporingsmaatregelen kunnen bevelen?

Wij mogen toch niet vergeten dat in al deze aanlegenheden de passies een hoofdrol spelen, en dat vele mensen de zwaarwichtigheid van de eed alsmede van het afleveren van een attest niet beseffen. Voor velen bestaat het getuigenis, in het partij kiezen voor iemand, veeleer dan in het getuigenis afleggen voor de waarheid, teneinde het gerecht in zijn moeilijke taak bij te staan.

Mutatis mutandis kan men de mening van De Page bijtreden daar waar hij het volgende schrijft in verband met de gedingbeslissende eed: «Il est à peine besoin » de dire qu'il n'existe que des rapports très lointains » entre le serment et la preuve. Le serment n'étant » que l'affirmation d'un fait, ne « prouve-rien ». L'in- » vocation de la divinité n'est qu'une garantie très » relative, étant donné le niveau de moralité plutôt » décevant des hommes en général... (15).

« Les magistrats savent que les faux serments ne » sont hélas, pas rares. Eceurés, impuissants, et dés- » armés, ils subissent l'inévitable... Cette pratique ne » peut être approuvée. Rien ne dit que, par un appel » solennel à la conscience, par l'indication des peines » portées en cas de faux serment... le juge ne puisse,

» dans certains cas, réussir à éviter un faux serment. » Son devoir est, en tout cas, de mettre tout en œuvre » en ce sens... » (16)

Alhoewel het misschien moeilijk te verenigen valt met het karakter van spoedeisendheid voorzien in art. 221 B.W. kan men zich de vraag stellen of het niet gewenst zou zijn dat de Voorzitter van de rechtbank zich in sommige gevallen alle onontbeerlijke inlichtingen door het Openbaar Ministerie zou doen overmaken. Men denke maar aan het pijnlijk vraagstuk van het bewakingsrecht over de kinderen. Menselijkerwijze is het praktisch onmogelijk dat de partijen op een objectieve wijze de Voorzitter, op dat punt, zouden voorlichten. Het debat zou natuurlijk zijn tegensprekelijk karakter moeten behouden.

Om te besluiten mag dus gezegd worden, dat om hogere belangen te vrijwaren, het niet noodzakelijk is, fundamentele hervormingen, betreffende de functie van de rechter, door te voeren.

De rechtsvinding van de magistraat kan veel moeilijkheden overbruggen. Vermeldenswaard in dit verband zijn twee arresten van het Hof van Beroep te Luik. Volgens een arrest mag de rechter zich door de partijen de elementen doen aanbrengen, die onvoldoende werden belicht; ter zake werd dan ook de heropening der debatten bevolen ten einde de beide partijen te verplichten zich nader te verklaren over een welbepaald geschilpunt (17).

In een tweede arrest besliste het Hof dat «De » rechter slechts het overleggen van stukken die een » partij bezit en waarvan zij geen gebruik wenst te » maken, mag bevelen, wanneer het zou blijken dat die » documenten van kapitaal belang zijn voor de oplossing » van het geschil, en wanneer het overleggen ervan ge- » weigerd wordt in weerwil van de loyauteit die aan » het rechtsgeding ten grondslag moet liggen » (18).

* * *

De gerechtelijke strijd van partijen geldt bij de Grieken als een « agoon », schrijft Huizinga, als een aan vaste regels gebonden kamp, in geheiligde vormen, waarbij de twee strijdende partijen de beslissing van een scheidsrechter inroepen (19).

Grosso modo zou men in sporttermen het probleem als volgt kunnen illustreren: het is niet omdat de voetbalregels slecht, of op een verouderde wijze zijn opgesteld, of omdat de spelers niet correct kunnen spelen, dat men daarom aan de scheidsrechter moet vragen met hen mede te spelen!

In strafzaken is het opsporen van de waarheid schijnbaar gemakkelijker, vermits deze taak, in naam en in het belang van de maatschappij aan het Openbaar Ministerie opgedragen werd.

Hier stellen zich onder meer twee vragen, namelijk welke de grenzen zijn van de onderzoekingsmethodes ten aanzien van de verdachte en hoe de strafbare feiten aan het licht kunnen komen.

De eerste vraag werd door de vergadering van de Nederlandse Juristen Vereniging in 1956, onderzocht. (20)

Het probleem kan als volgt geresumeerd worden: « Deze studie ontleent haar betekenis vooral aan de » ontwikkeling van de psychologische en psychiatrische » methodes, wier toepassing de mogelijkheid inhoudt » emotionele reacties te registreren en bewustzijns- » inhouden te ontsluiten buiten de sfeer van de nor- » male ondervraging. Deze methoden staan te boek als » 1° de lie-detector, een apparatuur die de emotionele » reacties van een proefpersoon op bepaalde vragen

»registreert; 2° de narco-analyse, een psychiatrische analyse in roesttoestand. Bij veronderstelde delictelijkheid ligt het in de rede, dat de toepassing van deze methoden een «technische rol» kunnen spelen »bij de waarheidsvinding in het strafproces». (21)

De Nederlandse Professor *Feber* meent dat de hier bedoelde methoden, in strafzaken, ten aanzien van zeer ernstige misdrijven, bij bepaalde maatschappelijke ontwikkeling, gerechtvaardigd zijn (22).

Deze opinie werd in de volgende bewoordingen door zijn collega Mr. *Jb. Zeijlmaker* (23) gedeeld «Ik stel tegenover de afwijzende houding dat de verdediging van de gemeenschap tegen de misdadigheid van ernstige aard steeds een hoger belang is dan de eerbiediging van de individuele persoonlijkheid van de verdachte. Ik zal de laatste zijn om de waarde van de menselijke persoonlijkheid gering aan te slaan, maar hoe hoog geschat, zij moet wijken, wanneer in een bepaalde gemeenschap middelen als narco-analyse en leugendetector noodzakelijk blijken ter beteugeling van een misdadigheid, die de gemeenschap met groot nadeel bedreigt».

«Bij de toepassing die een «ultimum remedium» moet zijn, moeten waarborgen in het leven worden geroepen, die de persoonlijkheid van de onderzochte beschermen».

In Frankrijk heeft de raad van de Orde der Advocaten bij het Hof van Beroep van Parijs op 6 juli 1948 en 8 december 1959 met klem bovengenoemde praktijken onvoorwaardelijk afgekeurd (24), en tegen het gebruik ervan op plechtige wijze geprotesteerd.

Al de Belgische auteurs verzetten zich tegen het gebruik van de narco-analyse als wettelijke onderzoeksmethode.

In ons land heeft de rechtspraak éénmaal uitdrukkelijk stelling genomen nopens het gebruik van bovengenoemde methodes, en wel namelijk bij arrest uitgesproken door het Hof van Assisen van Limburg dd. 22 november 1955.

Deze kwestie werd grondig onderzocht door de Heer *R. Charles*, Procureur des Konings van het Arrondissement Brussel en door de Heer *P. De Cant* in hun studie «Les procédés nouveaux d'investigation scientifique et la protection des droits de la défense» (25). Zij besluiten hun studie als volgt «Une justice qui aurait recours à de pareils procédés s'anéantirait elle-même, car elle cesserait d'être au service de la société des hommes. Justice et société sont ordonnées en fonction de la nature humaine. Détruisant chez l'homme la conscience, elles détruiraient la nature humaine et n'auraient plus de raison d'être».

* * *

Hetgeen mij opgevallen is aan de hand van deze studie, zowel wat het wezen van de rechter betreft, als wat de geoorlooftheid van bepaalde onderzoeksmethodes, is dat sommige juristen geen andere ambitie schijnen te hebben dan loutere technici van het recht te zijn.

Het Recht mag zich immers niet louter laten inspireren door sociologische en utilitaire beginselen; er mag toch ook aandacht gewijd worden aan de metafysische grondslag van de mens.

Het zal zeker niemand ontgaan dat sommige schijnbaar louter technische wijzigingen van het recht, vooraf, een fundamentele keuze postuleren, zowel wat de mens als wat de gemeenschap en de Staat betreft.

Indien het Wetboek van Napoleon bevattelijk werd opgesteld, zou het somtijds niet zijn omdat aan de basis ervan er unanimité bestond nopens een aantal principes uit de Franse Revolutie gegroeid, die onaanvechtbaar schenen te zijn? Thans worden al de principes en al de waarden in twijfel gebracht; dit is de reden waarom sommige wetteksten meer gaan gelijken op kazernereglementen, die de trouwe weergave zijn van de geestesontredning van onze tijd.

* * *

Ik meen en ik hoop nog altijd dat onze Westerse beschaving zal geschraagd worden door deze gedachte van Johannes van het Kruis:

«Een gedachte van de mens is meer waard dan de ganse wereld».

Het is niet mogelijk al de problemen die verband houden met de waarheid in het strafproces, hier te onderzoeken. Dit mag nochtans niet beletten volgend kies probleem te behandelen: hoe komt de waarheid aan het licht in een doorsnee strafzaak?

Er zijn twee fazen: enerzijds de politionele, als ik mij zo mag uitdrukken en anderzijds de fase die zich tijdens de zitting afspeelt.

Volgens ons recht gebeurt het onderzoek unilateraal, zonder rechtsbijstand. De Nederlandse Jurist Mr. *A.A.J. Rijkssen* meent hieruit te mogen besluiten «het zwaartepunt van de strafrechtspraak ligt praktisch bij het politie-onderzoek en niet op de strafzitting» (26).

Zonder dat men zich bij een dergelijke veralgemening zou aansluiten, kan uit de rechtspraktijk toch afgeleid worden dat een dergelijke bewering niet van alle grond is ontleend.

Niemand kan ontkennen dat, wanneer de politie meent «de dader» te hebben gevat, het zeer menselijk is dat zij alle middelen zal trachten te gebruiken om bekentenissen uit te lokken.

Het is niet nodig hierbij te denken aan lichamelijke brutaliteit, die in ons land onbekend is.

Maar er zijn nochtans situaties die jonge, emotieve en weinig ontwikkelde mensen zodanig kunnen beïnvloeden, dat zij verklaringen afleggen die tegen de waarheid indruisen, en die zij blijkbaar nooit in normale omstandigheden zouden afgelegd hebben.

Men zegt bij voorbeeld «als u niet bekend zult u vanavond niet naar huis mogen gaan, en opgesloten blijven».

Wij weten immers, dat wanneer een verdachte ter zitting zijn verklaringen intrekt, dit altijd een slechte indruk bij de Rechtbank verwekt.

De advocaat blijkt machteloos te zijn in dergelijke kritische toestanden.

Mter Rijkssen besluit zijn fel betoog met de volgende bewoordingen: «Kritiek van de kant van de advocaat »op daden van de politie pleegt niet te worden toegelaten. Van achter de officierstafel komt dan ook »al gauw een interruptie als: wilt u de wachtmeester »van meeneed betichten? of van de kant van de president: het kan niet worden toegelaten de waardigheid »van de politie aan te tasten. Het Engelse recht kent »als ernstig delict «contempt of court», de Nederlandse praktijk «contempt of police» (27).

Dat dit probleem in ons land niet louter denkbeeldig is, zal geen enkel lid van de Balie betwisten. Twee van de jongste nummers van het «Journal des Tribunaux» getuigen hiervan. (28)

Zou het verder niet gewenst zijn dat tijdens de

onderzoeksfase, in navolging van hetgeen in Frankrijk reeds geschiedt, in de toekomst, althans in criminele zaken, de verdachte niet meer van rechtsbijstand zou verstoken blijven?

Iedere dag moet men vaststellen dat de geheimhouding van het onderzoek in bepaalde strafzaken steeds moeilijker wordt, dit onder de enorme druk van de openbare opinie, via de pers, de radio en de televisie.

Onlangs moest men met verbijstering vaststellen dat tijdens de nieuwsberichtgeving van de radio gepoogd werd een interview van een onderzoeksrechter af te nemen in een zaak die nog steeds het voorwerp van een onderzoek uitmaakte. Zoals het hoort was die poging vruchteloos.

Maar dit feit op zichzelf toont reeds voldoende aan hoe de geheimhouding bedreigd wordt door de groeiende en pathologische sensatielust van bepaalde informatieorganen.

Wanneer er toch een indiscretie gebeurt dan wordt soms de naam van een persoon, die achteraf volledig onschuldig blijkt te zijn, in de pers, als de schuldige aangegeven.

* * *

Het waarheidsprobleem is hiermede zeker niet uitgeput.

Een belangrijk aspect dat ik ten slotte wens aan te snijden zijn de factoren die het rechtspreken beïnvloeden.

Ik meen dat ik zulks niet beter kan doen dan aan de hand van de merkwaardige tussenkomst van Prof. R. Victor op de vergadering van de Vereniging voor de Wijsbegeerte van het Recht te 's Gravenhage gehouden op 16 december 1961.

De spreker betoogde het volgende: « Volgens Calamandrei is heel de rechtstoepassing *hoofdzakelijk* een « psychologisch probleem betreffende de mensen die bij de rechtstoepassing betrokken zijn. Wanneer een » zelfde proces behandeld wordt door verschillende » rechters, kan men, op grond van de kennis die men » heeft van hun psychologische aanleg en geaardheid, » met een vrij grote zekerheid de uitslag voorzien. Deze uitslag, zal bij volstrekt gelijkaardige gegevens, » dikwijls zeer verschillend zijn van het ene geval tot » het andere. Calamandrei ziet dan ook in het tot » stand komen van de rechterlijke beslissing hoofdzake- » lijk een waardeoordeel van de rechter, vooral berus- » tend op een psychologische basis. Wanneer elke rech- » ter zich voorzeker ten doel stelt de waarheid te » benaderen, moet men steeds afrekenen met al de » elementen van zijn speciale persoonlijkheid. De rech- » ter leeft in de tijd, hij is, zoals ieder, beïnvloed door » zijn omgeving, hij heeft zijn eigen morele, godsdien- » stige en politieke overtuiging, factoren die in over- » grote mate zijn waardeoordeel bepalen. De beschou- » wingswijze van de rechter is ten zeerste afhankelijk » van deze verschillende factoren, en naar gelang de » wijze waarop ze op hem zullen ingewerkt hebben, » zal hij een verschillende houding aan de dag leggen » en zal hij zich, in strafzaken, streng of welwillend » tonen, in burgerlijke zaken eng formalistisch of breed » ontvankelijk voor billijkheid. Meestal zal de rechter » zichzelf hiervan geen rekenschap geven... Het heeft » mij getroffen hoe Prof. Van Hattum, die zelf magis- » traat is, er op gewezen heeft hoe noodzakelijk het » zou zijn dat een rechter zich zou onderwerpen aan » een psycho-analytische ontleding, ten einde de » krachten die onbewust in hem werken, te onderken-

» nen, en bij de uitoefening van zijn taak, het vereiste » tegengewicht in de schaal te leggen » (29).

Bij het beëindigen van deze voordracht ben ik mij wel bewust van het feit dat ik wellicht, mede ingevolge de beperktheid van onze menselijke kennismiddelen, essentiële vraagstukken ben voorbijgegaan en mij meestal slechts opgehouden heb in het voorportaal van de tempel der Waarheid.

Dit zoeken naar de Waarheid en de diepere zin ervan blijft inderdaad een Faustiaanse onderneming. Maar was het niet precies Goethe die ons hierbij een essentiële aanwijzing gaf, wanneer hij in de nacht, die Faust met een gevoel van scepticisme omgeeft: « Da steh' ich nun, ich armer Tor! » (30) deze laatste plots doet uitroepen bij het horen luiden van de klokken in de Paasmorgen « Die Botschaft hör' ich wohl, allein mir fehlt der Glaube; Das Wunder ist des Glaubens liebstes Kind » (31).

Ook voor de juristen is het wonder het geliefd kind van het geloof. Bij het zoeken naar waarheid, hetgeen toch hun voornaamste levensbetrachting moet zijn, zal het telkens hernieuwd geloof in die waarheid, hun beste leidsman blijven.

(1) Jo. 1-40; 19-1-42.

(2) J. Huizinga, « Homo Ludens » 1958, Tjeenk-Willink & Zoon, bl. 78179.

(3) Les deux Verités — Onuitgegeven voordracht te Gent, gegeven door professor Henri Maldiney in het Instituut voor Franse Cultuur.

(4) Cass. 21 dec. 1956, Bull. 1957, p. 431; Cass. 10 juli 1953, Bull. 1953, bl. 916; Cass. 18 januari 1954.

(5) Locré (ed. Belge) T. VII, p. 81, Exposé des motifs, Portails.

(6) Het Waarheidsprobleem in het Procesrecht. Inleidin- gen voor de Vergadering te houden op zaterdag 16 decem- ber 1961 te 's Gravenhage. Eerste gedeelte Tjeenk-Willink & Zoon, Zwolle, 1961, bl. 12 en volgende.

(7) Jean Dabin, « Théorie Générale du Droit », 1953, bl. 190.

(8) De Bewijslast in het Burgerlijk Proces. — Rede uitge- sproken door de Heer Advocaat-Generaal Stevigny op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent van 16 september 1957. Bl. 44 en passim.

(9) Haardt, W. L., Handelingen Nederlandse Juristen Vereniging, 1951, I, bl. 66 en v.

(10) Les réformes de la procédure civile française, Prof. Henry Solus, J.T. 1959, nr. 4243, van 6 sept. 1959.

(11) Studiecentrum tot hervorming van de Staat, Her- vorming van de rechtspleging, 3 delen, Brussel, 1938.

(12) Installation de M. le Premier Président A. de Clip- pele (Discours d'installation), Bruylant 1960, bl. 15.

(13) Dekkers, R., Beginselen der burgerlijke rechtspleging van de Sowjet-Unie en de Verenigde Republieken, R.W. 1961-62, 2572).

(14) Denis de Rougemont « La part du Diable », Edition de la Baconnière, Neuchâtel.

(15) De Page, T. III-1057bis.

(16) De Page, T. III-1037.

(17) Arrest van het Hof van Beroep te Luik, 18 november 1948.

(18) Arrest van het Hof van Beroep te Luik, 31 januari 1956 en merkwaardige nota van Prof. R. Dekkers in « Revue Critique de Jurisprudence Belge 1959, bl. 140.

(19) J. Huizinga, « Homo Ludens », bl. 78.

(20) Het Waarheidsprobleem in het Procesrecht Mr. A. Melai, bl. 57, uit op. cit.

(21) (22) (23) Verslag over het Waarheidsprobleem in het Procesrecht, N.V. Tjeenk-Willink & Zoon, Zwolle, bl. 7 en passim.

(24) Detecteur de mensonge, J.T. 1960, bl. 32.

(25) Revue de Droit International Comparé, Année 1958, nrs. 2-3, bl. 437.

(26) Verslag « Het Waarheidsprobleem in het Proces- recht », op. cit. Mr. A/A. J. Rijkssen, bl. 32-33.

(27) Idem.

(28) J.T. 1962, nr. 4372, bl. 500 en nr. 4373-1962, bl. 521.

(29) Verslag over het Waarheidsprobleem in het Proces- recht, 1961, N.V. Tjeenk-Willink, Zwolle, 1962, Prof. Mr. Victor, bl. 22-23.

(30) Goethe, Faust I, Vers 358.

(31) Goethe, Faust I, Verzen 756-76.

Antwoord van Mr. F. DE Vlieghe, stafhouder der Balie bij het Hof van Beroep te Gent

Mijnheer de Voorzitter,

Ik bedank U zeer oprecht voor de vriendelijke woorden, die U tot mij hebt gericht bij de aanvang van deze plechtige openingszitting en het voorrecht dat U mij hebt verleend het slotwoord te mogen uitspreken.

Maar eerst en vooral wil ik U dank zeggen voor de toewijding welke gij gedurende het verlopen jaar aan de Vlaamse Balie hebt betuigd en voor uwe belangstelling voor de jongeren. Dat ze door al uwe confraters werd gewaardeerd, is ruimschoots gebleken bij de laatste verkiezing van de Raad der Orde, toen ge met een groot aantal stemmen werd verkozen en er thans als jongste lid, de sekretaris van zijt geworden.

Mijn waarde Confrater, Mr. P. de Clippele, de Vlaamse Balie heeft een gelukkige keus gedaan door U, de eervolle maar lastige taak toe te vertrouwen vandaag de openingsrede uit te spreken. U geniet immers de achting van al uwe confraters. U behoort tot een voorname familie van het rechterlijk milieu, vermits uw geëerde vader, die hier lange jaren magistraat en raadsheer was bij het Hof, vervolgens raadsheer en kamervoorzitter bij het Hof van Cassatie en eindelijk als eerste voorzitter, het emeritaat verwierf.

Gij waart dus bijzonder geschikt om op deze plechtige openingszitting het woord te voeren.

Maar ik moet U ook geluk wensen, omdat U het aangedurfd hebt een juridisch onderwerp te behandelen van actueel belang en uit uwe uiteenzetting is gebleken, hoezeer ge U bezorgd maakt over Recht en Waarheid, welke ge als essentieel voorwerp van uw uiteenzetting hebt verkozen.

Het is een vraagstuk dat steeds de samenleving heeft bekommerd en zulks reeds ten tijde dat de rechterlijke organisatie niet was uitgebouwd zoals heden en allerlei betwistingen in billijkheid werden beslecht door zekere notabelen, verkozen om de evenwichtigheid van hun geest en wijsheid van hun oordeel.

Maar de samenleving heeft een voortdurende evolutie ondergaan welke met de tijd steeds vlugger en dieper is geworden.

Het begrip van billijkheid bleek weldra ontoereikend om aan de vereisten des tijds te beantwoorden en werd door algemene rechtsbepalingen vervangen met het gevolg dat alleen dezen, die er voldoende kennis van hadden, voortaan recht zouden spreken, maar dat ook naast hen aan anderen, ingewijd in dezelfde rechtskennis, de taak werd toevertrouwd de belangen der betrokken partijen te verdedigen.

Zo ontstond ons gerecht en terzelfdertijd de balie.

U hebt, mijn waarde confrater, de aandacht van uw toehoorders gevestigd op het feit, dat in alle landen, die kunnen bogen op een spiritualistische beschaving, de Hoven en Rechtbanken leven in een sfeer die met een min of meer sacraal karakter getint is, en dat men zelfs in Engeland zegt, dat een rechter een halve God is.

Verre van mij de verheven en soms kiese taak van de rechter te onderschatten, maar laat mij toe U te zeggen: het zijn toch mensen zoals U en ik, onderhevig aan missingen of aan dwalingen en ik deel volledig de mening van Oud-Stafhouder, professor R. Victor, die U hebt aangestipt, wanneer hij voorhoudt, dat wanneer een zelfde proces behandeld wordt vóór verschillende rechters, men op grond van de kennis die men heeft van hun psychologische aanleg

en geaardheid met een vrij grote zekerheid de uitslag kan voorzien.

Wanneer elke rechter zich voorzeker ten doel stelt, de waarheid te benaderen moet men toch afrekenen met al de elementen van zijn speciale persoonlijkheid.

De rechter leeft in zijn tijd, beïnvloed door zijn omgeving, zijn morele, godsdienstige en politieke overtuiging die in grote mate zijn oordeel bepalen, en meestal zal hij zichzelf hiervan geen rekenschap geven.

Het recht valt niet noodzakelijk samen met de rechtvaardigheid, hetgeen nochtans niet wegneemt, dat het recht naar billijke oplossingen moet streven en dat om hierin te slagen de rechter op de meest volledige en objectieve wijze geïnformeerd moet worden en dat alle politieke passie moet worden uitgesloten.

De wetgever moet zoals U het hebt voorgehouden bezorgd zijn om het waarheidsprobleem dat rechtstreeks in verband staat met de middelen van bewijsvoering en dit is, volgens de mening van vele rechtsgeleerden, een der meest kiese en teleurstellende aspecten van het recht.

Men kan het vraagstuk beschouwen van uit het standpunt der wijsbegeerte en der wetenschap ofwel vanuit juridisch standpunt.

U hebt deze verschillende aspecten getoetst, en ik begrijp zeer wel dat het U niet mogelijk was hierover een breedvoeriger uiteenzetting te geven want de wetenschappelijke en ook de sociale evolutie vergen een voortdurende aanpassing in het belang van de waarheid en van het recht. Het is dan ook vanzelfsprekend dat er een strekking is ontstaan om een vernieuwing te bekomen van het klassiek stelsel, dat steeds voorhoudt dat de rechter enkel een passieve rol heeft te vervullen, zonder gewag te mogen maken van enige persoonlijke mening of overtuiging die haar oorsprong zou vinden buiten de voor hem ingebrachte bewijsmiddelen.

Misschien ware het ook wenselijk geweest, aan te tonen, in het belang van de waarheid en van het recht, hoe zekere wetsbepalingen niet meer aan de huidige wetenschappelijke en sociale toestanden beantwoorden. Immers, sedert 1804, is er heel wat weg afgelegd.

Laat mij toe U een paar voorbeelden te geven.

Is de rechtspleging die strekt tot nazicht van geschriften of klachten wegens valsheid niet zo ingewikkeld dat ze bijna nooit voorkomt?

Is het artikel 312 van het Burgerlijk Wetboek, dat aan de vader van het kind het recht toekent de wettigheid te ontkennen, indien hij bewijst dat hij gedurende de tijd verlopen sedert de driehonderdsten tot de honderdtachtigsten dag vóór de geboorte van het kind, hetzij uit oorzaak van verwijdering, hetzij ten gevolge van enig toeval in de fysieke onmogelijkheid was om met zijn vrouw gemeenschap te hebben, niet verouderd?

Dat een dergelijke bepaling in strijd kan zijn met de waarheid is het gevolg van het feit, dat honderdvijftig jaar geleden de kunstmatige bevruchting onbekend was.

De wettelijke duur van de zwangerschap schijnt eveneens niet meer te beantwoorden aan de huidige geneeskundige en biologische vaststellingen. Zou ook het bewijs der afstamming niet kunnen geleverd worden aan de hand van zekere wetenschappelijke bloedontledingen die thans in het burgerlijk recht nog niet zijn toegelaten, maar die in vele gevallen zouden kunnen bijdragen om te bewijzen dat deze of gene al dan niet de vader is van het kind.

Ik zal niet betwisten dat het vraagstuk zeer kies is, en dat, zoals professor *Savatier* schreef: het echtelijk leven op een wederzijds vertrouwen moet steunen en de echtgenoot bij iedere geboorte niet mag gemachtigd worden te doen onderzoeken of hij de vader is van het kind dat hem geboren werd.

Misschien zou het ook in strijd zijn met het principe der onschendbaarheid van het lichaam, alhoewel het nochtans dagelijks in het strafrecht en voor ongevallen veroorzaakt in geval van vermoede dronkenschap aan het stuur, wordt toegepast.

Ook is het artikel 1315 van het burgerlijk wetboek dat het principe huldigt dat hij die de uitvoering van een verbintenis vordert haar moet bewijzen — en niet wanneer hij loochent — een al te individualistische opvatting, vermits het de samenwerking der partijen uitsluit om aan de rechter toe te laten een rechtvaardige beslissing te vellen, want eens dat de betwisting voor de rechtbank hangend is, past het in het belang der openbare orde, dat recht en waarheid zouden zegevieren.

In het sociaal recht, zoals bv. in de wet op de arbeidsongevallen, werd ook sinds vele jaren van het principe afgeweken.

De wetgever van 1804 was vol wantrouwen tegenover de rechters, wellicht door het ontstaan van zekere uitzonderingsrechtbanken en de willekeurigheid van een zeker verleden en beperkte de middelen van bewijsvoering zonder zich te bekommeren om het lot der onwetenden, der zwakken of der nalatigen. Het was een overblijfsel van het romeins recht: «*vigilantibus jura scripta sunt*». En vermits het getuigenbewijs aanleiding had gegeven tot omkoperij, gaf hij de voorkeur aan het schriftelijk bewijs, zoals omschreven in artikel 1341 en volgende van het burgerlijk wetboek, hetgeen beantwoordde aan de mogelijkheden des tijds.

Maar hier ook is het stelsel veranderd, vermits platen, magnetophone, microfilmen, foto-copieën enz. thans ook als afdoende bewijsmiddelen of minstens als begin van schriftelijk bewijs zouden moeten kunnen weerhouden worden.

Deze wetteksten zijn dus niet meer aangepast aan de technische voorwaarden van het modern leven om in vele gevallen recht en waarheid te doen zegevieren, evenmin als deze die handelen over de bekentenis, de eed of de kracht van het gewijsde.

Misschien ware het wenselijk geweest, mijn waarde confrater, ook deze aspecten volledigheidshalve in uw uiteenzetting enigszins in overweging te nemen.

Ik begrijp dan ook, zoals U het hebt medegedeeld, dat er in zekere landen de nadruk op gelegd wordt aan de rechter, in de procesrechtelijke bewijsvoering, een zekere bevoegdheid toe te kennen die volledig aan zijn sociale taak beantwoordt en ik deel niet helemaal uw mening wanneer U doet gelden, dat bezwaarlijk iets zou kunnen veranderd worden aan deze bevoegdheid, zonder het wezen van zijn functie aan te tasten.

Men moet het niet zover drijven als in Sovjet-Rusland waar men geen onderscheid maakt tussen de leden van het parket en deze van de zetelende magistratuur, men moet ook de narco-analyse niet toepassen, waarover trouwens meest alle landen van onze Westerse beschaving afkeurend gestemd staan en de aanstelling op verzoek van partijen of van een der partijen, zoals het in Frankrijk mogelijk is, van een soort onderzoeksrechter om het nodig bewijsmateriaal te verschaffen schijnt eveneens niet een gewenste oplossing; maar een oproeping van partijen op wier verzoek alle nodige maatregelen van vooronderzoek zouden bevolen worden om zich te verklaren over een bepaald geschilpunt of door een gezamenlijke samenwerking de middelen op te zoeken om de waarheid te doen veropenbaren, zou zeer dikwijls, naar mijn bescheiden mening, kunnen bijdragen om een rechtvaardige en vlugge oplossing toe te laten, veel beter dan een getuigenveroordeel dat te formalistisch is en waarvan men wel eens heeft beweerd dat het beknopt verslag der verklaringen, door de rechter aan de griffier gedicteerd, dikwijls op een rechterlijke leugen neer komt.

In ieder geval hebt U terecht doen opmerken dat, zowel in Nederland en Frankrijk als in België, meer en meer de strekking voorkomt aan de rechter niet een loutere passieve rol toe te vertrouwen en vermits het gerecht een openbare dienst is, dat de betrokken partijen daarin moeten meewerken, want zoals Bergson het schreef in de door U aangehaalde spreuk: «*Tous les vivants se tiennent*».

Mijn waarde confrater, Mr. De Clippele, ik wens U dus hartelijk geluk voor uwe leerzame uiteenzetting en wees er van overtuigd, dat er nog veel stof steekt in uw onderwerp en er gelegenheid is om het verder onder vele aspecten uit te diepen.

Mijn waarde confraters, vroegere jaren was het de gewoonte, dat bij deze plechtige openingszitting de stafhouder de nieuw ingeschreven confraters verwelkomde en enige wenken gaf nopens hun beroepslichten; thans worden door de beide conferenties elk jaar, voordrachten ingericht van deontologische aard. Toch wil ik niet nalaten onze jonge confraters, die dit jaar veel minder talrijk zijn dan naar gewoonte, te verwelkomen en hun moed, geduld en wilskracht toe te wensen in de uitoefening van het moeilijke maar toch heerlijk beroep dat ze verkozen hebben. Ik meen te mogen besluiten dat in de uiteenzetting van de redenaar van deze plechtige openingszitting, niet alleen voor de jongeren maar voor ons allen, een les steekt en wel deze: «*Vermits we strijden voor waarheid en recht, en het onze voornaamste levensbetrachting moet zijn te handelen als medewerkers van het gerecht, laat er ons van bewust zijn dat de eerlijkheid de voornaamste deugd moet zijn in de uitoefening van ons beroep, want zoals Mr. Maurice Garçon het onlangs te Parijs verklaarde, in een zijner voordrachten: «*Pour être avocat, il faut être avant tout un honnête homme*».*

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. G. MOYAERT, voorzitter van de Vlaamse Conferentie

Mijnheer de Stafhouder,

Het mandaat, dat ons respectievelijk door onze confraters werd toevertrouwd, verloopt in gelijke tred, en is zijn tweede en laatste fase ingetreden.

In een geheim gewetensonderzoek, hebben we ons wellicht reeds afgevraagd of we het vertrouwen, dat

ons gegund werd, vereerden of beschaamden, en in welke mate we getekend werden door die onverbidde-lijke wet, die zelfs de regering van een land niet spaart: de wet van de sleet.

Ik heb geen mandaat om het vergelijkingsproces verder door te trekken, maar de confraters die U meer

dan oppervlakkig kennen, weten bepaald goed, dat de traditionele verschijnselen van die kwaal : verminderde aandacht voor de dagelijkse problemen, U vreemd zijn gebleven.

U blijft bestendig op de bres voor de verdediging van alles, wat de waardigheid van ons beroep raakt.

Het wel en het wee van een stafhouderschap, de reeks normale en abnormale incidenten die steeds vernieuwde aandacht en oplossing vragen, brengen Uw rustig evenwicht nooit aan het wankelen.

We kennen de bronnen die Uw ijver inspireren : het zijn die gaven van geest en hart, die bij U traditie zijn geworden : goedheid en mateloos begrip voor zoveel kleinsmenselijke aspecten van ons groot beroep.

De herinnering aan Uw stafhouderschap zal niet bestendigd worden door een standbeeld vóór het gerechtshof — de plaats is reeds ingenomen —, doch door een minder zichtbaar beeld in het hart van Uw confraters, en dat U stellig veel duurbaarder is.

Mijnheer de Minister van State,

Het ware passend, dat de wetgever de Vlaamse Conferentie zou machtigen, eretekens van trouw te overhandigen.

Het eerste, dat we met onzeglijk genot zouden uitreiken, zou stellig voor U bestemd zijn, en we weten dat het U zelf uitermate gelukkig stemmen zou.

Juist geteld is het 38 jaar geleden dat U als openingsredenaar fungeerde, met een causerie over « Het Strafrecht in Engeland ». Daarna zijt U de trouwste bezoeker geworden van dit jaarlijks rendez-vous.

De passie van pleidooien en besluiten blijkt U niet bijzonder beroerd te hebben, en in een ander domein, hebt U alle mogelijke treden van de hiërarchie bestegen, behoudens één : die van eerste-minister.

U moet niet bepaald rekenen op de steun van de vlaamse conferentie om het te worden, want het kon bepaalde euvels medebrengen, die we liefst vermijden.

Een dreigende regeringscrisis kon U beletten, op onze openingszitting aanwezig te zijn, en de ons zo duurzame reeks te onderbreken.

Als minister van state, zijt U immuun geworden, tegen dergelijke incidenten en oppositiepijnen, en nu zult U begrijpen waarom we U liefst blijven begroeten met de ons zo vertrouwde titel.

Eén wens nog, voor U en voor ons : ad multos annos.

Mijnheer de Eerste Voorzitter,

Het wordt een feit, waarmede we vertrouwd geraken, dat U steeds de eerste zijt om onze uitnodiging bevestigend te beantwoorden. Dat zijn attenties die een vertrouwelijk contact scheppen, en die we naar waarde schatten.

Is het te verklaren door die bij U gekende zin voor stiptheid en orde ?

Of eerbied en begrip voor de balie en de Vlaamse Conferentie ? Wellicht beide samen.

Verleden jaar zei ik U de gevoelens van dank een eerbied die we U toedragen. Bij dit nieuw contact herneem ik integraal mijn besluiten, en ik weet dat U, als gewetensvol magistraat, er stipt akte zult van nemen, en ze zorgvuldig zult overwegen, wanneer U de volgende dagen, in de relatieve stilte van Uw cabinet, over de betekenis van deze jaarlijkse ontmoeting zult delibereren.

U houdt niet van nutteloze woorden, maar in pleidooien en besluiten hebt U steeds weten te onderscheiden en te waarderen, wat waar en oprecht was. Dat stelt met gerust.

Mijnheer de Procureur-generaal,

De waas van weemoed, die het einde van het gerechtelijk verlof kenmerkt, werd dit jaar gecompenseerd door de mare van Uw benoeming. De reeks gelukwensen die U van de leden der balie mocht ontvangen — U hebt voldoende ervaring om te weten dat ze oprecht waren —, lieten U aanvoelen dat U persona grata waart.

Persoonlijke contacten tussen de leden van de balie en uw ambt, zijn eerder schaars. Niettemin is de geest van onze dagelijkse verhoudingen met het parket geïnspireerd door diegene die minder in het daglicht staat, maar die geest en ziel is, en aldus willens nillens de atmosfeer schept.

Wij advocaten die het geluk hadden U vroeger te ontmoeten, ik zei bijna als tegenstrever — maar het woord klinkt vals —, en vooral als adviserend orgaan in zo talrijke kiese burgerlijke betwistingen, wij weten dat diezelfde hoffelijkheid en degelijkheid, die bij U traditie waren, de verhoudingen van het parket met de balie zullen blijven kenmerken, en dat schept bij ons een gevoel van veiligheid.

Ieder heengaan, iedere bevordering laat een leemte.

We zullen ze stellig nog lang aanvoelen : de leemte van Uw adviezen, graag aanhoord, gretig gelezen in het Rechtskundig Weekblad, adviezen die stuk voor stuk zoveel duidelijke en kernachtige betogen waren van recht en waarheid.

Persoonlijke contacten leerden me dat de dubbele deur, die U in het koortsachtig leven van ons gerechtshof wat rust moet verzekeren, een louter theoretische afzondering betekent, en dat ze zich spontaan opent, wanneer wie ook van ons, een eerlijk probleem te bespreken heeft.

De passie van studie en publicatie, die U nog steeds te pakken had, heeft goddank de kenmerken van iedere passie : ze laat niet los.

Het weze hier openlijk onderlijnd, hoe U nog steeds ieder degelijk arrest — ze zijn talrijk —, met telkens nieuwe vreugde ontdekt, en als een gevonden kleinood aan de jongere advocaten, voor publicatie mededeelt.

Ze zijn er U bepaald dankbaar voor.

Een oprecht en eerbiedig welkomswoord aan de heren magistraten bij het hof van cassatie.

In Uw en ons geheugen blijft de herinnering levendig aan de tijd dat wij in het zweet ons aanschijs feitelikheden pleitten, en dat we onze besluiten kwantitatief vaak interessanter dan kwalitatief, aan Uw scherpzinnige autopsie toevertrouwden.

Uw bevordering heeft deze persoonlijke ontmoetingen afgesloten, doch onze contacten blijven zich bestendigen langs zoveel degelijke arresten, die we gretig lezen in onze rechtsbladen ; en die we als een geheim wapen voor onze rechtsmachten hanteren, overmoedig en zelfzeker alsof hun argumentatie steeds de onze was geweest...

Is Uw aanwezigheid voor ons een eer, voor U is ze stellig de aangename gelegenheid, in dit vertrouwde midden, een reeks sluimerende herinneringen op te frissen aan kleine en grote, pittige en minder pittige zittingsincidenten.

En dat heeft ook zijn waarde.

Mijnheer de Voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg,

U weet dat U bij ons een graaggeziene gast zijt.

Verleden jaar mocht ik reeds benadrukken, onze gevoelens van eerbied en ontzag voor die bestendige inzet van Uw rijke reserves van mens, jurist en psycholoog.

Stellig zoudt U zelf uw taak vaak meer verheven wensen; anders dan die dagelijkse strijd met stugge mensen, die op de drempel van de echtbreuk, in kortgedingen en persoonlijke verschijningen, worstelen om een stuk onderhoudsgeld of de bewaking van stuurloos geworden kinderen.

Wellicht herhaalt U vaak bij U zelf: « Mensen blijven mensen. Er verandert niet veel... »

Maar boven de eentonige grauwe atmosfeer van dat dagelijks gebeuren rijst de ons vertrouwde lichtbaken van uw toewijding en uw geloof... En te weten dat hij aan enkele drenkelingen wat hoop en redding bracht, moet stellig een heerlijke compensatie zijn voor zoveel verloren inspanningen.

En is dat niet het essentiële?

Zeër bijzonder stellen we op prijs, deze jaarlijkse ontmoeting met de heren magistraten, raadsheren bij het hof van beroep, en rechters bij de rechtbank van eerste aanleg.

Onze dagelijkse contacten gedurende het jaar, met hun dosis van kleine incidenten en verrassingen, mochten bij ons wederzijds soms een onvolledig en ontrouw beeld scheppen.

Wij advocaten zullen altijd klagen dat we onvoldoende beluisterd worden maar onze pleidooien en bundels zijn ook vaak hopeloos saai en verward.

Ontmoetingen zoals deze, laten ons toe, spontaan de spons te vagen over die dagelijkse zonden, en openbaar te belijden dat we elkanders taak naar waarde prijzen. Met de schamele menselijke gaven van geest en hart, welke God ons gunde, pogen we toch beide onze nederige en toch verheven rol te spelen in die grote opdracht: het zoeken en de verzoening van recht en waarheid.

Even hartelijk wens ik welkom aan de heren magistraten van het parket-generaal en van het parket bij de rechtbank van eerste aanleg.

De omlijning en verdediging van onze standpunten, kan vaak scherpe vormen aannemen, maar onze verhoudingen blijven toch altijd getekend door die traditionele hoffelijkheid, waarvan de heer Procureur des konings, die ik bijzonder graag begroet, de verpersoonlijking blijft.

Is het niet dergelijke vranke meningsuiting, die de onontbeerlijke waarborg is, opdat de rechter in zijn beraadslaging en vonnis, recht en waarheid zou verzoenen?

Mijnheer de Voorzitter en mijnheer de Referendaris bij de Rechtbank van Koophandel,

Spontaan verwelkom ik U, in één adem, niet alleen omdat U op de zittingen van de handelsrechtbank een onvermoeibare ploeg vormt, maar ook omdat we, gedurende het ganse jaar, langs zoveel kleine attenties om, uw beider sympathie voor onze confraters mochten aanvoelen en waarderen.

Uw taak is belangrijk en uw contacten met de balie veelzijdig.

Iedere zaterdag hebt U te worstelen met een rol van ongekende afmetingen, en — wat nog erger is — met een wriemelende massa van pratende, woelige en moeilijk te beheersen advocaten.

Uw zin voor gezag en orde heeft steeds het laatste woord.

De verstekken volgen elkaar op met regelmaat; de pleiters worden beluisterd met voorbeeldige aandacht, en in motivering en beschikkend gedeelte, blijven uw vonnissen steeds een merkwaardige verzoening van recht en waarheid.

We onderlijnen het graag bij deze gelegenheid.

Nadat de heer Minister van Justitie, het vorig jaar onze uitnodiging zo spontaan had beantwoord, werd er in de wandelgangen van het gerechtshof gefluisterd, dat de Vlaamse Conferentie de kans van haar leven had gekend.

« Een eerste minister, en een minister van Justitie, » zo zei men, op eenzelfde openingszitting, dat herhaalt » zich niet. De gekende tradities van onze west-europese staatsinstellingen dulden niet dat eenzelfde » minister, een volgend jaar hetzelfde departement » beheert... »

Hoe zijn die fluisterwoorden beschamend uitgevallen.

Minister Vermeylen is nog steeds titularis van hetzelfde ministerie, en onze nieuwe uitnodiging had hij beantwoord met hetzelfde enthousiasme.

In extremis bereikte me echter het onzalig bericht, dat plotse en onverwachte ambtsverrichtingen, zijn en onze vooruitzichten kwamen dwarsbomen.

Ik stel de achtbare vergadering gerust: het is geen regeringscrisis.

Het ambt van minister draagt nu eenmaal in zich, dat bestendig risico, van dergelijke spijtige verrassingen.

Mijn welkomswoord richt zich, even hartelijk tot de Heer Van Hoeylandt welke verschijnt drager van de stukken, van de zeer bijzondere wensen van de heer minister en van zijn spijt.

Mijnheer de Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten.

Een zo belangrijke instelling als de onze, heeft behoefte aan een voorzitter, die open oog en open hart heeft voor de complexe problemen van het ogenblik.

Dat deze vereisten in hoge mate bij U verenigd zijn weten we, want alles wat leeft en beweegt rond U, boeit U, en alles wat U boeit wenst U te bewaren en te bestendigen op fotobeeld.

Het magisch apparaat dat trouw met U medereist, en dat U bestendig hanteert, is voor ons het symbool van uw sprankelende aandacht voor alles wat U omringt. Het is de beste waarborg van Uw bekommernis om alles wat aandacht waard is, en dus in de eerste plaats de zo talrijke noden van de advocaat.

Zo is ons financieel lot in goede handen, en we zijn vereerd met uw aanwezigheid.

Monsieur le batonnier Grente du barreau de Paris, empêché de se rendre personnellement à Gand, a eu l'heureuse idée de déléguer Maître Collignon, membre du conseil de l'ordre, qui n'est plus un étranger pour nous.

Nous nous réjouissons de l'honneur qui nous est ainsi fait.

Il est accompagné de deux secrétaires de la Conférence du stage: Madame Cathérine Karpic et Monsieur Antoine DeLoncle.

Mes chers confrères, le fait d'avoir si souvent entendu les mêmes mots de bienvenue, lors de votre présence à d'autres festivités de rentrée, pourrait créer l'impression qu'il s'agit de formules creuses et conformistes. Ce serait infiniment regrettable, car ils sont l'expression honnête et sincère de nos sentiments de fierté et d'amitié.

Le cadre qui vous sert d'accueil n'est pas aussi impressionnant que le votre, le ruisseau qui longe ce palais de justice n'a pas la même allure que la Seine, et mon éloquence n'égale pas la vôtre.

Et pourtant vous savez que le cœur supplée à cette carence. N'est-ce pas l'essentiel?

Notre rencontre me rappelle le mot de Saint

Exupéry : « La grandeur d'un métier est, avant tout, d'unir les hommes ; il n'est qu'un luxe véritable, « et c'est celui des relations humaines... »

Peut-être qu'en écrivant ces mots, il a pensé à l'avocat, car n'est-ce pas dans notre profession que cette vérité trouve sa confirmation la plus évidente ? Partout où nous nous rencontrons, dans n'importe quel pays, n'importe quel palais de justice, modeste ou fastueux, nous nous comprenons, car nous parlons le même langage, celui qui est né d'une communauté d'esprit, de peines et de joies.

Nous osons espérer qu'en quittant cette ville, vous voudrez oublier ces brumes qui si souvent, donnent à nos plaines flamandes une atmosphère maussade, mais garder le souvenir de ce brin de soleil : le souvenir d'un accueil simple mais cordial, et d'un discours de rentrée, dont certains mots vous auront échappé, mais qui vous a permis de saisir l'âme de l'orateur et de l'avocat.

Zo plots voel ik de noodzaak, over te schakelen naar de zo sappige terminologie van Noord-Nederland, en te benadrukken hoe prettig, leuk en fijn het is, de zo voornamelijk delegatie van onze Nederlandse vrienden te begroeten : de joviale heer Westen, ambassadeur der Nederlanden, Mr. Vermeulen, lid van de raad van toezicht bij de hoge raad der Nederlanden, mevrouw de voorzitter van de jonge balie te Rotterdam en de vertegenwoordiger van de jonge balie te 's Gravenhage.

Stuk voor stuk verpersoonlijkt U allen de voornaamheid en hartelijkheid die de traditionele gave van onze noorderburen uitmaakt.

Recente nederlagen die uw nationale ploeg op de voetbalpleinen leed, konden respectievelijk bij U en bij ons, gevoelens van minderwaardigheid of overmoed opwekken. Ontmoetingen zoals deze vagen al die ongezone complexen weg. We hopen dat ze zich nog lang mogen herhalen.

Zoals ieder jaar, begroet ik eveneens hartelijk de zo talrijke en eminente overheidspersoonlijken : de heer rector van de rijksuniversiteit, die een trouwe gast wordt op dit jaarlijks rendez-vous ; de heer arrondissementscommissaris, de heer provinciale griffier ; de heer directeur van de Kredietbank. Aan sympathieën zoals de uwe, hebben we behoefte.

Ze herinneren ons, dat de faam van de balie verder reikt dan de enge grenzen van ons gerechtshof, en dat U allen meer van ons verwacht dan zuivere rechtsbeoefening ; ze zijn een stille maar kostbare wenk, dat we niet uitsluitend technici van substitutie en subrogatieproblemen mogen blijven, maar dat onze roeping verder reikt : de wereld van een brede en algemene cultuur.

Ze zijn een kostbare bijdrage tot de revalorisatie van ons beroep.

Dank om uw aanwezigheid.

Welkom eveneens aan de heer stafhouder Ooms van Antwerpen, Mter Risoupolos, gezant van de heer stafhouder der balie van Brussel, alsmede de voorzitters en vertegenwoordigers der Vlaamse zusterconferenties.

J'adresse un mot chaleureux de bienvenue à Maître Collard, représentant monsieur le batonnier Janne de Liège, ainsi qu'aux autres délégués des conférences du jeune barreau de Charleroi, Liège, Namur et Verviers.

Votre présence parmi nous est beaucoup plus qu'une rencontre fortuite ;

Elle est un témoignage discret mais précieux de ce que le barreau ne connaît pas de frontières, pas même linguistiques.

In deze begroeting betrek ik ten slotte graag Mr. Plissart, voorzitter van de Conférence française du jeune barreau.

Moge de verhouding tussen onze beide conferenties, geïnspireerd blijven door een wederzijdse eerbied voor elkanders geestelijk patrimonium.

Hoffelijkheid en fair-play zijn de essentie zelf van iedere cultuur die haar naam wil waardig zijn.

Een bijzonder hartelijk woord van welkom aan mijn confraters, vooral de jongeren, die met schroomvolle schreden het vreemd en weerbarstig terrein van de praktijk betreden.

Het is nu eenmaal traditie dat het woord « jongeren », onverbiddelijk aan de term « probleem » verbonden wordt, en even traditioneel tracht men dan de zo lang gezochte en begeerde oplossing te suggereren.

Alsof die verbondenheid iets nieuws ware, en niet een verschijnsel dat van alle tijden dateert, inherent aan het beroep zelf van advocaat.

Het kan niet anders : de verovering van onze individuele plaats in de maatschappij, het scheppen van een atmosfeer van vertrouwen, van een kring van mensen die ons hun noden toevertrouwen, moet en kan niet anders zijn dan de vrucht van een langdurige en volgehouden inzet van onze gaven van geest en hart.

Zijn het niet de heerlijkste beroepen, waar de noodzakelijkheid van de persoonlijke inspanning zich het scherpst stelt, en is het niet daarom dat het beroep van advocaat één der moeilijkste, maar juist daarom één der mooiste blijft ?

Waarom steeds van anderen verwachten, wat men enkel bij zich zelf kan vinden ?

Weliswaar kan de wetgever, en kunnen de oudere confraters het terrein voorbereiden, U helpen om de pijlers te vormen, de atmosfeer te scheppen ; maar het eigenlijke bouwwerk zal toch steeds de vrucht moeten blijven van uw persoonlijke inzet.

We hebben allen de noden en angsten van de jeugdige pleiter gekend, maar tevens ook dat ongekend gevoel van fierheid en vreugde, wanneer de vertrouwenskring zich uitbreidt en aan het groeien gaat...

Het probleem wordt niet opgelost met opgeschroefde slagzinnen over uw roeping en de waardigheid van ons beroep.

Ieder moet bij zich zelf, in volle eerlijkheid overwegen, of hij de gepaste gaven kreeg, om het grote avontuur te wagen.

Dat er thans uitzonderlijk weinig jongeren onze rangen vervoegden, stemt niet tot optimisme.

De titel der openingsrede hebt U reeds herhaaldelijk in mijn welkomswoord vernomen : *Recht en waarheid*.

Hoe vaak hebt U, heren magistraten, uwe hersens gepijnigd, om het zo essentieel verband te zoeken tussen die twee waarden, die de sluitsteen zijn van ons beider beroep.

Hoe vaak heeft datzelfde probleem ons, advocaten, niet beklemd, bij de contacten met de cliënt, bij het pleiten der zaak, en soms nog nadat een eindvonnis of arrest het einde zou moeten betekenen van elke aarzeling.

Lange tijd daarna, wanneer we, samen met de cliënt, worstelen met de niet te vermoeden gevolgen van een vonnis in uitvoering, blijft ons de obsessie pijnigen, of het recht wel degelijk de uitdrukking was van de waarheid, en of de menselijke middelen, waarover de magistraat en de advocaat beschikken, niet gefaald hebben.

Het was gedurfd maar nodig, dat het probleem in een

open en eerlijk debat zou worden behandeld, maar dan door iemand, die de gepaste gaven van menselijke en juridische ervaring verenigt.

Was Mr. de Clippele niet de aangewezen confrater, om het te wagen?

Bij hem beantwoordt de beoefening van het recht aan een familiebehoefte en is het beroep van advocaat in de eerste plaats roeping.

Zijn beschouwingen zijn stellig een voorname synthese tussen de belevenissen van een magistraat die ere-eerste voorzitter van het hof van cassatie is geworden, en de persoonlijke ervaring van de advocaat, die open oog heeft voor andere dan zuivere-materiële noden.

Graag besluit ik dan ook met een bijzonder hartelijk en oprecht welkomswoord aan de eerste: de magistraat. Wellicht heb ik de normen van de traditie geschonden, daar een ere-eerste voorzitter van het hof van cassatie één der eersten moest begroet worden.

Ik voel geen spijt, daar de beide verwelkomingen niet konden noch mochten gesplitst worden.

Kan men voornamer symbool vinden van de gemeenzame taak en lotsverbondenheid van beide beroepen, dan dit ogenblik en deze plaats, waar de eminente magistraat, die al de treden van de hiërarchie beklommen heeft, zijn zoon komt beluisteren, over een gemeenschappelijk probleem van *Recht en waarheid*.

Mijnheer de ere-eerste voorzitter, als ervaren jurist, zult U wel weten dat U na het pleidooi, moeilijk kunt deelnemen aan de deliberatie, vermits U gevaar loopt gewraakt te zullen worden.

Het verontrust ons niet. Zoveel anderen, degelijke rechtsbeoefenaars, magistraten en advocaten, en vreemden aan ons beroep zullen zich spontaan aanbieden, om het proces dat hier gevoerd wordt over *Recht en waarheid* te vonnissen, en het pleidooi van de verdediging naar waarde te toetsen.

Mr. de Clippele, U hebt het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2de Kamer. — 19 februari 1962.

Voorzitter: M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever: M. Delahaye.

Eerste Advokaat-generaal: M. Janssens de Bisthoven.

Aansprakelijkheid voor aangestelden. — Vereisten. —

Het Regentsbesluit van 13 december 1945 heeft de aansprakelijkheid ex art. 1384, derde lid B.W., niet uitgebreid tot de ongevallen op de weg naar en van het werk.

Voor de aansprakelijkheid ex art. 1384, derde lid B.W. is vereist, dat de foutieve daad van de aangestelde gedurende en in verband met de bediening is gepleegd.

De rechter vermag niet de aansprakelijkheid van de meester af te leiden uit het louter feit, dat het ongeval zich voorgedaan heeft, wanneer de aangestelde zich op de weg van zijn werk naar huis bevond.

De omstandigheid, dat het betreffende ongeval een arbeidsongeval zou zijn, is ten aanzien van de toepassing van art. 1384, derde lid, B.W., onverschillig. Uit het aan het wetsbesluit van 13 december 1945 voorafgaande verslag aan de regent blijkt dat het in de bedoeling van de wetgever niet lag de aansprakelijkheid van de meesters jegens derden, zoals zij door art. 1384 B.W. is omschreven, uit te breiden tot de ongevallen, die zich op de weg naar en van het werk voordoen.

N.V. Soetaert t/ Naert en Gheeraert.

Gelet op het bestreden vonnis op 3 oktober 1961 door de Correctionele Rechtbank te Veurne in hoger beroep gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 1384 van het burgerlijk wetboek en van artikel 162 van het wetboek van strafvordering, zoals gewijzigd bij artikel 1a van de wet van 25 oktober 1950 en, voor zoveel als nodig van artikel 1 van de besluit-

wet van 13 december 1945 op de herstelling der schade voortspruitende uit de ongevallen voorgekomen op de weg naar de arbeid en 1 der wet van 10 maart 1900 op het arbeidscontract,

doordat het bestreden vonnis aanlegster veroordeelt het nadeel der burgerlijke partij Naert te vergoeden, nadeel dat deze laatste ondergaan heeft ingevolge een overtreding van artikel 16, 1, van de wegcode door Gheeraert, werkman in dienst van aanlegster, begaan, en haar als burgerlijk verantwoordelijke voor deze laatste insgelijks tot de kosten veroordeelt,

dan wanneer het vonnis vaststelt dat de fout van Gheeraert plaats vond toen hij van het werk naar huis terugkeerde en dat hij niet bewijst dat hij zich voor rekening van zijn werkgever van de ene werkplaats naar de andere begaf,

en dan wanneer de werkgever niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor een fout begaan door een arbeider die naar huis terugkeert, vermits hij zich dan niet meer onder zijn gezag bevindt;

Overwegende dat het vonnis beslist dat de werkgever volgens artikel 1384 lid 3 van het burgerlijk wetboek aansprakelijk is voor de aangestelde die van zijn werk komt en een ongeval veroorzaakt;

Overwegende dat, opdat de verantwoordelijkheid van de aansteller uit de foutieve daad van de aangestelde zou ontstaan, het nodig is dat deze daad gedurende en in verband met de dienst zij gepleegd;

Overwegende dat de rechter de verantwoordelijkheid van aanlegster niet vermocht af te leiden uit het louter feit dat het ongeval zich voorgedaan had wanneer betichte zich op de weg van zijn werk naar zijn huis bevond;

Overwegende dat de omstandigheid, door het vonnis voor vaststaande gehouden, dat het te dezen een arbeidsongeval betreft, ten aanzien van de toepassing van artikel 1384, lid 3 van het burgerlijk wetboek onverschillig is; dat uit het verslag aan de Regent, welk aan de besluitwet van 13 december 1945 voorafgaat, blijkt, dat het in de bedoeling van de wetgever niet lag de verantwoordelijkheid van de werkgevers jegens derden, zoals deze door gezegd artikel 1384 is omschreven, uit te breiden tot de ongevallen die zich op de weg naar en van het werk voordoen;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis in zover het aanlegster solidair met betichte Gheeraert veroordeelt tot de kosten van het geding op strafrechterlijk gebied en tot het betalen van de schade toegebracht aan de burgerlijke partij Naert;

Zegt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van dit gedeeltelijk vernietigde vonnis;

Legt de kosten ten laste van de Staat;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele Rechtbank te Brugge, zetelende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 22 januari 1962.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. De Vreese.

Advocaat-generaal : M. Mahaux.

Strafrecht. — Inbreuken op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land. — Bekendmaking van de veroordeling in de dagbladen. — Bijkomende straf.

Luidens art. 9 van de besluitwet van 22 januari 1945 op de beteugeling van inbreuken op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land, genomen in uitvoering van de door de wet van 14 december 1944 aangevulde wet van 7 september 1939, waarbij aan de Koning buitengewone machten werden verleend, worden de bij hoofdstuk I van dit besluit bedoelde inbreuken gestraft met correctionele hoofdstraffen en met bijkomende straffen, waaronder de bekendmaking in de dagbladen.

De door de strafwet voorziene bekendmaking in de dagbladen maakt een strafrechterlijke sanctie uit. Als bijkomende straf ontleent zij haar bijzonder karakter aan de hoofdstraf. De bepaling, dat de bekendmaking zal geschieden op kosten van de veroordeelde is een modaliteit, die natuurlijk deel uitmaakt van de sanctie.

Bauwens en Fremau.

Gelet op het bestreden arrest op 7 juni 1961 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

I. Wat de voorziening van Bauwens Ludovicus betreft :

Overwegende dat, blijkens een uittreksel afgeleverd door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente Edegem, aanlegger op 26 juli 1961 overleden is;

Overwegende dat het overlijden van de veroordeelde, vóór dat het bestreden arrest kracht van gewijsde heeft bekomen, het verval van de publieke vordering ten gevolge heeft en bijgevolg het arrest, dat alleen over de publieke vordering uitspraak heeft gedaan, onuitvoerbaar maakt;

dat de voorziening derhalve haar voorwerp verliest;

II. Wat de voorziening van Fremau Eduardus betreft :

Over het middel, afgeleid uit de schending 1-4° en

9° van de wet van 7 september 1939 die aan de Koning uitzonderlijke machten verleent, 9 en 11 van de wet van 14 december 1944 die ze aanvult;

doordat het bestreden arrest zijn inlassing bij uittreksel in het dagblad «De Gazet van Antwerpen» beveelt en de kosten dezer inlassing op betichte en zijn medeplichtige legt;

dan wanneer geen enkele bepaling van voormelde wetten, waarvan het arrest toepassing maakt, het nemen van een dergelijke uitzonderingsmaatregel voorziet, en die wetten enkel de toepassing van correctionele straffen en fiscale sancties voorzien, welk karakter de publicatie niet heeft;

en dan wanneer de bepaling van artikel 9 § 6 van de besluitwet van 22 januari 1945, die de publicatie der veroordeling voorziet, niet geldig kon worden genomen, vermits zij een maatregel uitmaakt die buiten de perken van de aan de Koning verleende machten valt;

Overwegende dat de besluitwet van 22 januari 1945, betreffende de beteugeling van elke inbreuk op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land, werd genomen in uitvoering van de door de wet van 14 december 1944 aangevulde wet van 7 september 1939 waarbij aan de Koning buitengewone machten worden verleend;

dat, luidens artikel 1-15° van de wet van 7 september 1939 aangevuld bij artikel 11 van de wet van 14 december 1944 de Koning wetskrachtige beschikkingen kan treffen om de uitvoering van de krachtens deze wet genomen bepalingen te verzekeren door alle fiscale of strafrechterlijke sancties, welke laatste slechts correctionele of politiestraffen mogen omvatten;

dat, luidens artikel 9 van de besluitwet van 22 januari 1945, de bij hoofdstuk 1 van dit besluit bedoelde inbreuken worden gestraft met correctionele hoofdstraffen en met bijkomende straffen, waaronder de bekendmaking in de dagbladen;

Overwegende dat de door de strafwet voorziene bekendmaking in de dagbladen een strafrechterlijke sanctie uitmaakt;

dat zij, als bijkomende straf, haar bijzonder karakter ontleent aan de hoofdstraf en derhalve, in het geval van de besluitwet van 22 januari 1945, evenals de hoofdstraf van correctionele aard is;

dat de bekendmaking van de beslissing houdende veroordeling, die de hoven en rechtbanken luidens artikel 9, paragraaf 6, van de besluitwet van 22 januari 1945 kunnen bevelen, aldus onder de maatregelen valt die door artikel 11 van de wet van 14 december 1944 zijn voorzien;

Overwegende dat artikel 9, paragraaf 6, van de besluitwet van 22 januari 1945 verder bepaalt dat de bekendmaking zal geschieden op kosten van de veroordeelde;

dat dergelijke modaliteit natuurlijk deel uitmaakt van die sanctie;

dat geen enkele bepaling van de wetten van 7 september 1939 en 14 december 1944 (ook niet artikel 1, 9° van de wet van 7 september 1939, vervangen door artikel 5 van de wet van 14 december 1944, noch artikel 9 van deze laatste wet,) van deze regel afwijkt, noch enige beperking brengt aan de macht om de uitvoering van de krachtens deze wetten genomen bepalingen door strafrechterlijke sancties van welke aard ook te verzekeren;

Overwegende dat de betwiste bepalingen van art. 9, paragraaf 6 van de besluitwet van 22 januari 1945 binnen de perken blijven van de aan de Koning verleende machten en geldig genomen werden;

dat het middel faalt naar recht;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Zegt voor recht dat het bestreden arrest, voor zover het Bauwens Ludovicus betreft, zonder uitwerking zal blijven;

beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de bestreden beslissing;

verwerpt de voorziening van Fremau Eduardus;

Veroordeelt aanlegger Fremau tot de kosten van zijn voorziening, de overige kosten ten laste blijvend van de Belgische Staat.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 22 juni 1962

Voorzitter: M. Somerhausen.

Raadsheren: M.M. De Bock en Masquelin.

Substituut-auditeur-generaal: Meij. Bourquin.

Advokaat: Mr. Groffen.

Advies herstelvergoeding. — Bevoegdheid.

De adviserende bevoegdheid van de Raad van State uitspraak te doen inzake geschillen van herstelvergoeding, is limitatief beperkt tot de schade ontstaan uit een door de Staat, provincie, gemeente of het gouvernement van de kolonie genomen of gelaste maatregel, met uitsluiting van de maatregelen genomen of gelast o.a. door de C.O.O.

Jumeau t./ C.O.O. Brussel.

Advies nr. 9471

Gezien het op 4 januari 1962 ingediende verzoekschrift, waarbij Adolphine Jumeau, ziekenhuisverpleegster-bezoekster, aan de Raad van State, vraagt « uitspraak te doen over de werkelijkheid van de schade die haar op onregelmatige wijze door de Commissie van openbare onderstand van Brussel is toegebracht »;

Overwegende dat artikel 7, § 1, van de wet van 23 december 1946, houdende instelling van een Raad van State, bepaalt: « Telkens wanneer er geen ander bevoegd rechtscollege bestaat, neemt de afdeling administratie kennis van de aanvragen om herstelvergoeding betreffende een buitengewone schade welke ontstaan is uit een door de Staat, de provincie, de gemeente of het gouvernement van Belgisch-Congo of van Ruanda-Urundi, genomen of gelaste maatregel... »; dat die opsomming beperkend is en dat de vraag om advies over de herstelling van een buitengewone schade, die ontstaan is uit een door een ander publiekrechtelijk persoon genomen maatregel, buiten de bevoegdheid van de Raad van State valt.

Besluit:

Artikel 1: Het beroep is verworpen.

NOTA: Ofschoon de tekst van art. 7, § 1, W. 23 dec. 1946 duidelijk is, hebben, inzake advies tot herstelvergoeding, talrijke verzoekers deze limitatieve bepaling uit het oog verloren en een beroep bij de Raad van State ingesteld om herstelvergoeding wegens buiten-

gewone schade aan te vragen, aangericht door andere publiekrechtelijke personen dan dezen opgesomd in art. 7, § 1, van de wet.

Van 1950 tot 1956 heeft de Raad van State talrijke malen beslist dat, in deze aangelegenheid, een verzoekschrift, gericht tegen de N.M.B.S., onontvankelijk was. Hetzelfde beginsel geldt t.o.v. de intercommunale verenigingen, het « Nationaal Bureau voor de voltooiing van de Noord-Zuid Verbinding », het « Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel », de « Otraco », enz.

Vóór de huidige beslissing werden twee verzoekschriften afgewezen die er toe strekten herstelvergoeding te bekomen voor buitengewone schade, die zou berokkend zijn door een Commissie van Openbare Onderstand nl. het arrest Verbraeken, nr. 873, dd. 8 mei 1951 en het arrest Deheegher, nr. 1625, dd. 10 juni 1952.

Gedurende 6 jaar werd op dit punt geen arrest meer gevelde. Het kan derhalve nuttig zijn het beginsel van art. 7, § 1, in herinnering te brengen.

W. L.

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e Kamer — 8 november 1961.

Voorzitter: M.E. Verougstraete.

Raadsheren: M.M. Noest en Le Fevere de Ten Hove.

Advocaat-Generaal: M. De Hoon.

Advocaten: Mrs. Maillet en Snoeck.

Aanneming van openbare werken. — Vordering van de aannemer. — Termijn van ontvankelijkheid opgelegd door art. 30 van het algemeen lastenboek van de Staat. — Beperkte betekenis van deze bepaling. — Intresten op de laattijdig betaalde bedragen. — Verjaring van de vordering. — Voorwaarden.

De bepaling van art. 30, lid 5, van het algemeen lastenboek van de Staat, luidens welk « elke gerechtelijke eis omtrent de aanneming » na een bepaalde korte tijd verval, is alleen toepasselijk op de eisen waarvan spraak in leden 1 en 7 van hetzelfde artikel.

De «vraag» die volgens art. 29 F van het algemeen lastenboek van de Staat de verjaring van de vordering tot intrest stuit, wordt geldig gedaan door eenvoudige brief. Deze vraag moet dagtekenen van na de betaling van het eindsaldo. Zolang een hoofdsom verschuldigd of zelfs in betwisting is, kan geen verjaring intreden.

Stad Sint-Niklaas t./ Van Driessche.

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het bestreden vonnis, gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde de 3 maart 1960;

Overwegend dat het beroep regelmatig is naar tijd en vorm; dat het incidenteel beroep eveneens ontvankelijk is;

Nopens de ontvankelijkheid van de oorspronkelijke vordering:

Overwegend dat in art. 30 lid 5 van het algemeen lastenboek van de Staat, dat in het huidig geval van toepassing is, voorzien wordt dat « elke gerechtelijke eis omtrent de aanneming » op straf van nietigheid uiterlijk zes maanden na de datum van de voorlopige goedkeuring moet ingesteld worden;

Overwegend dat de gemeenschap van de in deze

bepaling voorkomende bewoordingen niet misleiden mag; dat het lid 5 van het bewust artikel gelezen moet worden in het licht van zijn kontekst en van de rubriek van het artikel (« Verzoek- en bezwaarschriften van de aannemer »); dat uit de vergelijking van het lid 5 met de leden 1 en 7 van hetzelfde artikel duidelijk blijkt dat de gerechtelijke eisen waarvan spraak in lid 5 alleen deze zijn die betrekking hebben op « voorgevallen feiten », die de aannemer « acht ten laste van het bestuur of van dezes bedienden te kunnen leggen », o.m. om « vergoedingen of schadeloosstellingen te eisen » (Gent 16 dec. 1957, Belg. Staat t/ Rayée; 23.4.1958 Visser t/ Belgische Staat;

Overwegende dat de derde post van de vordering (schadeloosstelling wegens hindernissen op het werkterrein) onder dergelijke vooruitzichten valt, zodat de eerste rechter dit deel van de vordering als onontvankelijk in stede van als ongegrond had moeten afwijzen;

dat ten aanzien van dit deel van de vordering niet kan gezegd worden dat de gevoerde onderhandelingen het verval van de actie hebben geschorst of gestuit; dat immers de onderhandelingen nooit gedragen hebben op de bewuste post, dewelke, zoals de eerste rechter het trouwens opmerkte, pas op 15 maart 1956, dus meerdere jaren na de voorlopige en zelfs na de definitieve aanvaarding, in de aanspraken van de aannemer voor de dag is gekomen;

Overwegend wat betreft de overige posten van de vordering, dat de aangehaalde bepaling van het algemeen lastenboek niet van toepassing is;

Nopens de verbreking wegens stijging van de prijzen der materialen :

Overwegend dat volgens art. 29 van het bijzonder lastenboek geen verrekening op materialen verschuldigd is;

Overwegend dat in de voorlopige aanvaarding der werken het bedrag van een zodanige verrekening opgenomen werd met volgend voorbehoud « De uitbetaling hiervan (d.i. aan de goedkeuring van de hogere overheid »;

dat volgens geïntimeerde, hierin gevolgd door de eerste rechter, de opname van de bewuste verrekening in de voorlopige aanvaarding een verbintenis in hoofde van appellanten heeft geschapen, omdat deze opname gedaan werd « zonder de bepaling van het art. 29 in te roepen, noch uitdrukkelijk voorbehoud te maken betreffende het verschuldigd zijn van dit bedrag » (aldus het vonnis);

Overwegend dat het boven aangehaald voorbehoud wel in zijn vorm enigszins te wensen laat en nl. niet uitdrukkelijk verwijst naar art. 29 van het bijzonder lastenboek; maar dat de verwijzing naar art. 29 er impliciet in begrepen is, daar de meest natuurlijke betekenis van de aangehaalde volzin is dat men (precies om reden van de niet-verplichting door dit artikel als regel gesteld) niet zal betalen tenzij mits goedkeuring van de hogere overheid; dat, mocht er een twijfel over deze interpretatie gewettigd zijn, niet uit het oog dient verloren te worden dat volgens art. 1162 van het B.W., in geval van onzekere interpretatie, de overeenkomsten in het voordeel van degene die zich verbindt moeten uitgelegd worden, welke regel alhier bij analogie van toepassing is;

Overwegend dat, indien het kwestieus voorbehoud geïnterpreteerd wordt zoals boven is gezegd, appellante slechts een voorwaardelijke verbintenis heeft aangegaan, onderworpen aan de « goedkeuring van de hogere overheid », goedkeuring welke werd aangevraagd, doch niet bekomen;

Overwegend dat de geïntimeerde verwarring wil

stichten wanneer hij beweert dat deze goedkeuring niet geweigerd is geworden; dat ze in elk geval niet bekomen werd, hoewel aangevraagd, en dat zulks volstaat opdat de voorwaardelijke verbintenis van appellante zou komen te vervallen;

Overwegende dat het schrijven van appellante dd. 16.5.1952, waarop geïntimeerde zich beroept, geenszins een belofte van betaling van het gevorderd bedrag inhield, maar alleen van het bedrag dat volgen zou uit de afrekening opgemaakt door de stedelijke technische dienst (Dezelfde opmerking geldt eveneens ten aanzien van de meerwerken, waarvan spraak hierna);

Nopens de meerwerken :

Overwegend dat de eerste rechter uit de omstandigheid dat een belangrijk bedrag aan meerwerken gekweten werd, hoewel deze meerwerken niet schriftelijk besteld waren geworden, heeft afgeleid dat appellante de regel van de schriftelijke bestelling der meerwerken verzaakt had;

dat appellante zich hier te onpas op de ondeelbaarheid der bekentenissen beroept; dat immers de betaling dr 79.207 F meerwerken een feit is dat buiten alle bekentenis om vaststaat;

Overwegend verder dat de kwestie, of het bedrag gevorderd hoofdens meerwerken al dan niet verschuldigd is, niet zonder expertise kan beslecht worden;

Nopens de verwijsintresten; de kwestie der verjaring :

Overwegend dat luidens art. 29 R van het algemeen lastenboek « De schuld wegens intresten is verjaard indien de betaling er van niet gevraagd wordt binnen de zes maanden na de saldobetaling der hoofdsom »;

dat deze bepaling niet spreekt van gerechtelijke vordering, doch de meer algemene term « gevraagd » gebruikt, waaruit volgt dat een bij brief geformuleerde aanspraak volstaat om de zg. verjaring tegen te gaan;

Overwegend dat voormelde bepaling blijkbaar voortgaat van de beschouwing dat de aannemer, die na voldaan te zijn door de ontvangst van de hem verschuldigde hoofdsom, geen intrest binnen een korte tijd vordert, verondersteld mag worden van deze intrest af te zien;

Overwegend dat hieruit volgt :

a) dat een vraag van intrest, vóór de betaling van het eindsaldo geformuleerd, geen afbreuk doet aan het uitgeroepen verval (Gent 28.1.1961, D'Hooge t/ Kerkfabriek St. Petrus en Paulus),

b) dat eens de aanspraak tijdig gemaakt, de gerechtelijke vordering niet meer verjaart, tenzij door verjaring van gemeen recht (nl. de vijfjarige, art. 2277 B.W.),

c) dat er geen verval is zolang er een « hoofdsom » te betalen of in betwisting is, weze het ten titel van meerwerken, verrekening van prijzen van materialen, enz.;

Overwegend dat om de laatstgemelde reden het verval in kwestie in de onderhavige zaak niet van toepassing is;

Ten gronde :

a) *intresten op het bedrag der vorderingsstaten* (3de, 4de, 15de, 16de en 17de betalingsschijven) :

Overwegende dat nopens de van rechtswege verschuldigde verwijsintresten art. 29 van het bijzonder lastenboek hier verwijst naar art. 29 van het algemeen lastenboek, mits verlenging, van 30 op 60 dagen, van

de termijn na dewelke de intrest van rechtswege begint te lopen;

Overwegend dat luidens art. 29 van het algemeen lastenboek de intrest van rechtswege begint te lopen van af de dertigste dag na de datum van het p.v. van de met de keuring van de vorderingsstaat belaste ambtenaar, afgezien van de datum der aanvraag;

Overwegende dat de artikelen 27 van de lastenboeken geen afwijking van deze regel voorzien;

Overwegend dat, waar niet betwist wordt dat de betalingsschijven in kwestie binnen de 60 dagen van het p.v. van keuring betaald zijn geworden, geen intrest van rechtswege op het bedrag der vorderingsstaten verschuldigd is;

b) intresten op de luidens de afgaarding gevorderde bedragen :

Overwegend dat op het bedrag gevorderd hoofdens verrekening van materialen — afgewezen vorderingshoofd — vanzelfsprekend geen intrest verschuldigd is;

Overwegende dat op het bedrag gevorderd hoofdens meerwerken — waarover noch vorderingsstaat noch p.v. van keuring voorhanden zijn — de artt. 29 van de lastenboeken nopens het van rechtswege verschuldigd zijn van intresten niet toepasselijk zijn; dat het gemeen recht bijgevolg hier moet worden toegepast;

c) intresten op het saldo der uitgevoerde werken :

Het gaat hier om een bedrag :

volgens de dagvaarding, van 311.499,65 F;

volgens de voorlopige aanvaarding, van 122.120 + 187.379,65 = 309.499,65 F; Dit bedrag werd uitbetaald, volgens de aan de dagvaarding gehechte tabel op 27.6.1953; Echter volgens de akte van het schepencollege dd. 8 mei 1953, goedkeurende de voorlopige aanvaarding, was het saldo reeds betaald op voormelde datum van 8 mei 1953.

De elementen ontbreken dus om het bedrag van de verwijsintresten nauwkeurig te becijferen (juist bedrag van het saldo ? juiste datum van de betaling ?).

Deze intrest is verschuldigd vanaf de zestigste dag na de keuring, dewelke plaats had op 28 augustus 1951 (Zie het p.v. van voorlopige aanvaarding opge maakt door de Stadsingenieur De Decker, en waaruit blijkt dat op 28 augustus 1951 overgegaan werd tot het onderzoek der werken, en dat toen geen opmerkingen te maken waren);

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord ter openbare terechtzitting Advocaat-generaal in zijn advies;

verklaart het beroep ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond, en het tegenberoep ontvankelijk doch ongegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis, in zoverre het gestatueerd heeft nopens de eis tot betaling van meerwerken, met aanstelling van een deskundige om deze meerwerken te schatten,

Bevestigt eveneens het bestreden vonnis in zoverre de eis tot betaling van verwijsintresten ontvankelijk werd verklaard;

Doet het vonnis voor het overige teniet;

Opnieuw wijzend, gedeeltelijk bij evocatie, nl. wat de kwestie der verwijsintresten betreft;

Wijst af als onontvankelijk de eis tot betaling van schadeloosstelling wegens hindernissen op het werkterrein;

Wijst af als ongegrond de eis tot verrekening hoofdens stijging van de prijzen van materialen;

Zegt dat ten aanzien van het saldo der uitgevoerde werken een verwijsintrest verschuldigd is, aan de rentevoet van 4½ % voor de dertig eerste dagen en van 7 % voor de daarop volgende periode dit vanaf 28.10.1951 tot op de datum der eindbetaling;

Zegt dat het ten aanzien van de meerwerken de kwestie der verwijsintresten volgens het gemeen recht te beslechten is, en nl. dat op de eventuele nog te betalen meerwerken een verwijsintrest zal verschuldigd zijn vanaf de sommatiebrief dd. 24.11.1952;

Wijst voor het overige de vordering tot betaling van verwijsintresten als ongegrond af;

Veroordeelt geïntimeerde tot de 3/4 en appellante tot 1/4 van de kosten van beide aanleggen, niet inbegrepen deze van het deskundig verslag, welke voorbehouden worden;

Zendt de zaak voor verdere behandeling terug naar de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde anders samengesteld;

Beveelt de afscheiding der kosten ten bate van pleitbezorger Cruyt die verklaart het grootste deel ervan te hebben voorgesloten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 5 september 1961.

Voorzitter : Mevr. M. Deloof.

Rechters : M.M. Majean en Meulepas (plv.)

Advocaten : Mrs. Mertens de Wilmars en Schöller.

1. Hoger beroep. — Ontvankelijk spijs gedeeltelijke uitvoering.
2. Pacht. — Verpachting door openbare besturen van gronden onteigend of verkregen tot openbaar nut. — Opzegging. — Billijke vergoeding van artikel 1774 lid 3 B.W. en uittredingsvergoeding van artikel 1778 B.W. — Vergoeding voor gebouwen. — Retentierecht van de uittredende pachter.

1. Het beroep tegen een interlocutoir vonnis dat een deskundige aanstelt blijft ontvankelijk wanneer, na het aantekenen van het beroep, de deskundige, onder voorbehoud in werking werd gesteld. Dit kan niet beschouwd worden als een berusting in het vonnis.
2. Bij preciaire verpachting van onteigende goederen is, in geval van opzegging, de uittredingsvergoeding, die ingevolge art. 1778 B.W. aan de gewone pachter verschuldigd is eveneens verschuldigd aan de pachter ter bede.

Wanneer de toelatingen tot het oprichten van gebouwen op de ter bede gepachte grond steeds gepaard gingen met de voorwaarde van elke vergoeding af te zien, is dergelijke afstand nietig als strijdig met de wet, doch dan dient de toelating tot bouwen eveneens nietig geacht te worden.

Daar echter door het verlenen van de toelating tot het oprichten van gebouwen de verpachter zijn pachter ter bede belet heeft zich tot de vrederechter te wenden om de nodige toelating te bekomen, hij hierdoor verplicht wordt de vergoedingen uit te keren zoals voorzien in het geval van rechterlijke toelating, hetzij drie jaar pacht.

Het retentierecht, dat een uitbreiding is van de exceptio non adimpleti contractus, is slechts bij de uittredende pachter te rechtvaardigen in de mate waarin het nodig is om zijn rechten te vrijwaren. Het is redelijk het retentierecht te beperken tot op

het ogenblik 1) dat er tot een tegensprekelijke minnelijke of gerechtelijke expertise der gevorderde vergoedingen is overgegaan, 2) dat een ernstige provisionele vergoeding, ook minnelijk of gerechtelijk vast te stellen, zou uitgekeerd worden.

Stad Antwerpen t./ De Jongh P.

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten, ontwikkeld in openbare zitting van 24 mei en 6 juni 1961.

Overwegende dat de eis strekte tot geldigverklaring van een opzegging door appellante aan beroepene gegeven door aangetekende brieven van 13 en 14 september 1960 tegen 31 december 1960, voor een hoeve met aanhorigheden en perceel hofgrond, verder in de dagvaarding en in de besluiten van appellant bepaald;

Overwegende dat beroepene de gronden persoonlijk pachtte vanaf 1942, in gedeeltelijke opvolging van de pacht van zijn vader, vanaf 1928;

Dat de opeenvolgende pachtkontrakten door appellante opgesteld, eerst jaar per jaar, later voor drie jaren, de melding droegen dat de gronden «onteigend of verkregen zijn (zonder precisering) voor een doel van openbaar nut in 1906...»; dat beroepene van zijn kant in besluiten preciseert dat de gronden aangekocht werden uit oorzaak van openbaar nut.

Dat in beide gevallen trouwens, de biezondere opzegging van drie maanden voorzien door art. 1775 B.W. met verwijzing art. 1774 par. 3, 3° toepasselijk is, en herinnerd in de pachtvereenkomsten;

Overwegende dat appellante in deze opzeggingsbrieven aangeboden heeft als vergoeding voorzien door art. 1774 par. 3, 2° B.W., de kwijtschelding van een pachtjaar of 28.749 F;

Overwegende dat beroepene door aangetekend schrijven van 10 december 1960 verzet aantekende tegen deze opzegging, de aangeboden vergoeding ontoereikend beschouwende «volgens regeling in andere zaken getroffen» en de «voorafgaandelijke billijke vergoeding door de Wet voorzien» eisende;

Overwegende dat bij de oproeping in verzoening voor dhr. Vrederechter, appellante haar voorstel aanvulde met een aanbod van forfaitaire vergoeding van 1.500 F per hectaar, aanbod dat geweigerd werd en dat appellante in hoofddeorde nog als bevredigend wil zien verklaren;

Overwegende dat voor de eerste rechter geïntimeerde in hoofddeorde een vergoeding van 70.000 F per hectaar vroeg bij analogie met vergoedingen door de Stad betaald in gans andere omstandigheden, nl. waar de opzeggingen van drie maanden niet mogelijk waren, vergoeding nog te verhogen met een vergoeding voor de tijdens de pacht opgerichte gebouwen; in ondergeschikte orde betaling vroeg van 670.507 F voor verbetering aan gebouwen, volgens tegensprekelijke schatting, verder :

- F 25.000,— per hectaar voor zullegeld,
- 5.000,— per hectaar voor stro en navetten.
- 5.000,— per hectaar voor draineringswerken,
- 180.000,— voor verlies op veestapel,
- 50.000,— voor verlies op inboedel en materiaal;

in meer ondergeschikte orde : de benoeming van een deskundige;

Overwegende dat de gebouwen ondertussen bij akkoord tussen partijen geschat werden door twee deskundigen;

Overwegende dat geïntimeerde zich daarenboven op een retentierecht beroept, bewerende de hoeve en gronden slechts te verlaten na de betaling van de nog vast te stellen vergoedingen;

Overwegende dat de nog op te lossen vraag, te weten

was of de «billijke vergoeding» voorzien door art. 1774 par. 3, 2° ter zake toepasselijk is, zich vereenzelvigt of samenvoegt met de uittredingsvergoedingen in zake pacht, voorzien door art. 1778 par. 1 en par. 2 B.W.;

Overwegende dat de eerste rechter, steunende op de ontleding van de wordingsgeschiedenis van de wet van 7 maart 1929, oordeelde dat art. 1778 B.W. in zijn geheel toepasselijk bleef op huidige pachtvereenkomst; dat anderzijds art. 1774 par. 3, 2° uitsluitend voor doel had gelijkaardige vergoedingen toe te kennen aan personen die zonder pachtvereenkomst in het bezit gesteld worden van onteigende of tot openbaar nut verkregen goederen;

Dat de eerste rechter dan in toepassing van art. 1778 par. 1 reeds 621.765 F aan beroepene toekeende zijnde de waarde van de opgetrokken gebouwen of verbeteringen, onder aftrok van vetustiteit, door de deskundigen geschat voor die gebouwen waarvoor beroepene een toelating van de verpachter gekregen had; dat de verzaking tot vergoeding door beroepene in de pachtvereenkomst uitdrukkelijk ondertekend, als nietig diende beschouwd, zijnde in strijd met het gebiedend karakter van de wet;

Dat de eerste rechter verder een deskundige benoemde om de andere vergoedingen door beroepene opgesomd, te schatten, hierin begrijpende de vergoedingen voor zullegeld, verlies op veestapel en hoeve-materiaal, doch verwijzende naar de beginselen van art. 1778, par. 2, B.W.;

Dat de eerste rechter eindelijk de opzeggingen bekrachtigde maar hun uitwerking schorste tot na betaling der volledige (gedeeltelijk na expertise te schatten) uitgangsvergoedingen;

Dat het vonnis uitvoerbaar werd gesteld;

* * *

Wat betreft de ontvankelijkheid van het beroep :

Overwegende dat beroepene de niet ontvankelijkheid van het beroep opwerpt omdat na het aantekenen van hoger beroep, appellante zelf de deskundige in beweging heeft gesteld, alzo het vonnis vrijwillig uitvoerende, hetgeen een daad van berusting zou betekenen;

Dat hierdoor het beroep zou vervallen ingevolge het principe : protestatio actui contraria, non valet »;

Overwegende dat indien de vrijwillige uitvoering van een vonnis gewoonlijk als een berusting in dit vonnis dient beschouwd omdat het de ondubbelzinnige verzaking aan ieder verhaal uitsluit, dit hier niet het geval is; dat appellante reeds haar inzicht te kennen gegeven had beroep aan te tekenen en het ook deed vooraleer de deskundige in beweging te stellen, dat geïntimeerde aldus nooit in de waan gelaten werd dat appellante zich eenvoudig bij het vonnis zou neerleggen; dat het voorbehoud dat gemaakt werd tijdens de expertise ook niet tegengesproken wordt door de uitvoering van dit deel van het vonnis dat een onderzoeksmaatregel bevelen had, onderzoeksmaatregel welke appellante in ondergeschikte orde beaamde;

Overwegende dat het vonnis a quo gedeeltelijk definitief was en gedeeltelijk interlocutoir, nl. wat betreft de onderzoeksmaatregel;

Overwegende dat gezien het retentierecht door het vonnis aan beroepene toegestaan, geïntimeerde er geen belang bij had de expertise door te zetten en appellante integendeel er het grootste belang bij had deskundige onderzoek zo snel mogelijk te doen plaats hebben, zowel om de rechtbank in hoger beroep beter in te lichten over zekere materiële vaststellingen, als om gebeurlijk de procedure waaraan de voortzetting der

werken gebonden was, in geval van bevestiging van het eerste vonnis, zo snel mogelijk te beëindigen;

Overwegende dat de — onder voorbehoud — in bewegingstelling van de deskundige in dergelijke omstandigheden, niet als een berusting in het vonnis mag beschouwd worden, vooral niet omdat het vonnis in kwestie uitvoerbaar was bij voorraad en de gedwongen uitvoering vroeg of laat te verwachten was;

Overwegende dat beroepene tevergeefs in subsidiaire orde de niet ontvankelijkheid van het beroep tegen dit gedeelte van het vonnis dat het deskundig onderzoek beveelt dat slechts voorbereidend zou zijn, opwerpt wanneer integendeel dit gedeelte van het vonnis interlocutoir is en laat voelen op welke principes de vergoedingen dienen geschat door deskundigen;

Wat betreft de toepassing van art. 1778 B.W. op de litigieuze verpachting :

Overwegende dat appellante als grief tegen het vonnis a quo aanvoert dat het ten onrechte art. 1778 zowel par. 1 betreffende de gebouwen, als par. 2 betreffende de uittredingsvergoedingen wegens stro, navetten, enz. toegepast heeft, wanneer de toe te kennen vergoedingen in geval van pacht van voor een algemeen nut verkregen eigendom, slechts door art. 1774, par. 3 B.W. geregeld worden;

Overwegende dat appellante verwijst naar De Page, compl. t. IV, nr. 809ter, noot 2, waar gezegd wordt dat art. 1774 par. 3, 2° zowel de pachter van het onteigend goed als de bezitter ter bede dekt;

Overwegende dat deze interpretatie steunt op de letterlijke bewoordingen van het artikel: « zal de ingebruikhebber van die gronden van het *gehuurde* goed niet kunnen beroofd worden, dan... »;

Overwegende nochtans dat de wetgever hier geen te strikte juridische waarden gehecht heeft aan de bewoordingen van dit amendement (art. 6 wet van 7 maart 1929); dat art. 1774, par. 3, 2° juist voor doel heeft de bezitter ten precaren titel, die niet huurder is, te beschermen, wat ook De Page aanvaardt; dat de strikte bewoordingen « *gehuurde* » dergelijke interpretatie zouden uitsluiten;

Overwegende dat de eerste rechter terecht verwijst naar de wordingsgeschiedenis van de wet om de toepassing van art. 1778, B.W., op de verpachtingen toegestaan na onteigening, te aanvaarden, de vergoedingen voorzien door art. 1774, par. 3, 2° zijnde een gelijkaardige vergoeding, maar toepasselijk op die personen die slechts bezitter ter bede, zonder regelmatig pachtcontract zouden zijn;

Overwegende dat de heer Baels, minister van Landbouw, uitdrukkelijk antwoordde op de vraag of in geval van uitdrijving van een pachter van onteigende goederen, een vergoeding diende betaald: « ja, het zal de uittredingsvergoeding zijn... », er aan toevoegende dat indien deze pachten uitgesloten waren van de normale duur, ze aan de andere wetbepalingen van de pachtwet onderworpen bleven; dat hij daarom besloot dat vermits de bezitter ter bede geen pachter is en er voor hem geen uittredingsvergoeding bestaat, de vergoeding voorzien door het amendement dat huidig art. 1774, par. 3, uitmaakt, eigenlijk buiten het pachtrecht valt (Par. Handel. Senaat 1929, blz. 553);

Dat dezelfde Minister ook dit standpunt uiteenzette voor de Kamer (Parl. Handel. Kamer 1929, blz. 650: « de pachters zullen recht hebben op de uittredingsvergoeding, vermits wij geen uitzondering voorzien hebben aan de beschikking betreffende de uittredingsvergoeding »);

Dat de auteur van het amendement, Baron de Kerck-

hove d'Exaerde hierop reageerde: « Het geen ik bedoeld heb in mijn amendement, is het geval van de pachten ten precaren titel... het gaat over Oorderen, Wilmarsdonk, Austruweel; ik vraag voor die honderden pachters, de uittredingsvergoedingen die men geeft aan al de gewone pachters »;

Dat er in de loop van deze discussie dan op gewezen werd dat de gemeenten geen pachtcontracten toestonden, dat zekere landbouwers uitgedreven geweest waren binnen de 8 dagen zonder de minste vergoeding;

Dat wanneer de Minister aan de heer Van de Kerckhove d'Exaerde de vraag stelde: « Behoudt U Uw amendement, vergenoegt U zich niet met de uittredingsvergoeding? », deze laatste antwoordde: « ja, maar voor de pachters ter bede insgelijks »;

Dat de Minister nog deed opmerken: « U moet zich vergenoegen met de uittredingsvergoeding, vermits er geen kwestie kan zijn van een tweede onteigeningsvergoeding », en verder: « de uittredingsvergoeding is in ieder geval toepasselijk, niettegenstaande ieder strijdig beding »;

Dat de heer Van Kerckhove d'Exaerde dan akkoord ging dat zijn amendement overbodig was voor de gewone pachter en hij het zelfs zou intrekken indien de Minister hem de verzekering gaf dat dezelfde uittredingsvergoeding toepasselijk zou zijn op de precare verpachtingen van onteigende goederen;

Dat de Minister hierop slechts kon antwoorden, dat de bezitter ter bede geen pachter is en dat zijn uiteenzetting hierop niet toepasselijk was, waarop het amendement niet ingetrokken werd en goedgekeurd werd bij de tweede stemming;

Overwegende dat De Page trouwens ook vaststelt dat volgens de tekst van art. 1774, par. 1 en 1775, al. 20 slechts de duur van de pacht aan het gemeen recht onttrokken wordt en de andere bepalingen, nl. art. 1778 par. 2 wel toepasselijk blijven op de pachten van onteigende goederen; dat hij de vergoedingen van art. 1778 par. 1 niet uitdrukkelijk voorziet, maar dat deze ook begrepen zijn in het gewoon pachtrecht en uitdrukkelijk noch impliciet uitgesloten werden;

I. — Wat betreft de gebouwen

Overwegende dat het vaststaat dat beroepene gebouwd heeft: 1) een schuur; 2) keuken en wasplaats; 3) wagenhuis; 4) veestal; 5) ahang; 6) hoenderhok 7) w.c.; 8) autobergplaats; 9) opensilo

Overwegende dat het vonnis a quo vaststelt dat beroepene toelating gekregen heeft voor de eerste zes posten;

Overwegende dat appellante doet gelden dat er slechts toelating werd gegeven voor de eerste drie posten;

Overwegende nochtans dat appellante moet toegeven dat beroepene wel de toelating kreeg ook de 3 volgende posten, die reeds gebouwd waren, te behouden;

Overwegende dat de toelating, aldus retroactief gegeven, gelijk staat met de bekrachtiging van een voorafgaande toelating;

Overwegende dat appellante elke vergoeding wegens gebouwen weigert, uit reden:

1. — dat art. 1778 niet toepasselijk is, wat reeds hoger besproken en verworpen werd,

2. — dat geïntimeerde bij elke toelating tot bouwen dé uitdrukkelijke verbintenis opgenomen had geen vergoeding te eisen;

Dat het gebiedend karakter van art. 1778 geen toepassing vindt op de gebouwen; dat dit gebiedend karakter trouwens slechts ingelast werd in de Wet van

7 juli 1951 (na het bouwen), wanneer de wet van 1929 de pachter slechts het recht verleende gebouwen op te richten «spijts alle strijdige overeenkomst», zonder een verzaking aan vergoeding uit te schakelen;

Overwegende dat deze opwerping niet steekhoudend is; dat indien volgens de wet van 1929, de pachter het recht had te bouwen, dit natuurlijk was aan de voorwaarden van vergoeding verder in de wet bepaald, zodat elke voorafgaandelijke verzaking aan vergoeding gelijk staat met een gewone verzaking tot het oprichten van de gebouwen, hetgeen verboden is door de imperatieve beschikking van de wet;

3. — a) dat zelfs bij toepassing van art. 1778 B.W. geen vergoeding verschuldigd is vermits zij in principe vrij en zelfs forfaitair vastgesteld wordt in akkoord tussen partijen;

Overwegende dat een voorafgaandelijk verzaking aan elke vergoeding bezwaarlijk kan gelijkgesteld worden aan een vaststelling van de vergoeding;

b) dat de vergoeding bij gebrek aan akkoord trouwens slechts de waarde van de werken vertegenwoordigt op het einde van de verpachting, *gelet op de bestemming* van het verpachte goed; dat het duidelijk is dat vermits de bestemming van de goederen die slechts opgezegd worden om een kanaal te graven, d.w.z. de openbare werken, doel van de onteigening, te verwezenlijken, de sloping van de gebouwen is, hun waarde nul is voor appellante;

Dat appellante dan bij de beschrijving van ieder gebouw afzonderlijk de reden opgeeft waarom ze meer speciaal aan de vergoeding onttrokken zijn;

Overwegende dat geïntimeerde hierop terecht wedervoert dat door de bestemming van het verpachte goed slechts de objectieve bestemming kan bedoeld worden, hetzij de bestemming spruitende uit de aard van de landbouwexploitatie; dat hierdoor slechts uitgesloten zijn de gebouwen die louter ter versiering of tot de persoonlijke fantasie of schikking van de pachter zouden dienen;

Dat anderzijds het feit dat appellante na het einde van de pacht de natuurlijke bestemming gaat wijzigen, door de gronden aan te wenden tot werken van openbaar nut, de bestemming van de gebouwen op het ogenblik van het einde van de verpachting niet wijzigt;

4. — dat in elk geval de toegekende vergoedingen fel overdreven zijn;

Overwegende dat vergoedingen aan de pachter verschuldigd, in principe steunen op de verrijking zonder oorzaak, de wet nochtans niet vereist dat de verpachter zich in werkelijkheid verrijkt heeft, maar enkel dat de gebouwen voor de normale uitbating van de hoeve nuttig waren en dus objectief de waarde van het verpachte goed verhoogd hadden;

Overwegende dat in haar tweede besluiten, appellante nog doet gelden dat bij toepassing van art. 1774, par. 3, 2° lid door beroepene zelf ingeroepen de rechter in billijkheid de vergoedingen moet schatten, wat hem een appreciatievermogen geeft; dat het niet billijk zou zijn de pachter toelating tot bouwen van appellante zou afgetruggeld hebben onder de voorwaarde van uitdrukkelijke verzaking aan iedere vergoeding, om later deze verzaking als waardeloos te doen beschouwen en de volledige vergoeding te bekomen, wanneer in geval van weigering van toelating en gerechtelijke toelating, de maximum-vergoeding gelijk zou staan aan drie jaar pacht (art. 177, par. 1, lid 8);

Overwegende dat dit argument niet op grond van de billijkheid maar van de toepassing van de zuivere principes van het recht dient gevolgd;

Overwegende dat, zoals hoger gezegd, art. 1774 niet toepasselijk is op het geval dat anderzijds de billijke vergoeding (juste indemnité) geen appreciatiemogelijkheid aan de rechter toelaat maar volgens de hoger ontlede parlementaire handelingen, slechts toekenning van vergoeding gelijk aan deze van art. 1778 wil verzekeren aan onregelmatige verpachtingen;

Overwegende nochtans dat de eerste Rechter ten onrechte de gegeven toelatingen als gewone toelatingen beschouwd heeft;

Overwegende dat de gegeven toelatingen voor het bouwen of het behouden der werken echter altijd gepaard gingen met de voorwaarden van verzaking aan vergoeding;

Overwegende dat in de oorspronkelijke pacht van 10 september 1942, voor één jaar gesloten, beroepene zich zelf verbond onmiddellijk af te breken een afdakje, rijtuigloods, bergplaats en koestal, zonder toelating door de vorige pachter (zijn vader) gebouwd;

Dat in de tweede overeenkomst van 29 april 1943, ingaande op 26 december 1943 voor één jaar, dezelfde verplichting wat betreft de koestal herhaald werd;

Dat de overeenkomst van 26 juni 1944, ingaande op 26 december 1944 voor één jaar, geen gelijkaardige verplichting tot afbraak bevat maar dat de overeenkomst van 13 november 1946, ingaande op 26 december 1946 voor drie jaar, weer bepaalt dat de koestal gebouwd zonder toelating en de schuur opgebouwd ter plaatse van de afgebrande schuur, eigendom van de pachter blijven tijdens de pacht maar eigendom van de Stad zonder enige vergoeding zullen worden, indien een der partijen de pacht opzegt; dat de volgende pacht van 26 oktober 1949, ingaande op 26 december 1949 voor drie jaar verder stilzwijgend verlengd werd;

Dat door een gedeeltelijke opzegging van 28 mei 1959 tegen 31 augustus 1959 het overige van de verpachting voortgezet werd voor een termijn van drie jaar, ingaande op 1 oktober 1959 voor de zaailanden en op 26 december 1959 voor de weilanden;

Dat op 5 juli 1946 en 9 mei 1947 beroepene toelating bekam om een schuur te bouwen, echter onder voorafgaandelijke voorwaarde geen vergoeding te eisen bij het opzeggen der pacht;

Dat beroepene op 13 april 1949 zich eveneens verbond alle herstellingen onder dezelfde voorwaarde uit te voeren en daarenboven volgende verbintenis ondertekende: «Het is ondergetekende bekend dat de constructie waarvan sprake in onderhavige verbintenis voor de Stad van geen waarde is. Hij zal nu of later, om gelijk welke reden, van de Stad geen pachtvermindering, verzachting der pachtvoorwaarden of enige vergoeding kunnen eisen»;

Dat op 19 september 1948 beroepene insgelijks aan iedere vergoeding verzaakt om de toelating te krijgen voor het bouwen van de keuken en wasplaats aan het woonhuis;

Dat op 5 juni 1943 beroepene materiaal leverde voor het bouwen van een wagenhuis onder voorwaarde dat dit eigendom van de Stad blijft;

Dat op 13 april 1949 beroepene een nieuwe verbintenis ondertekende in vervanging van de vorige waarin hij toelating vroeg om alle zonder toelating opgerichte gebouwen te mogen behouden, mits dezelfde verzaking; dat hierin vermeld waren: keuken en wasplaats, wagenhuis, veestal, afdak, hoenderhok;

Dat eindelijk op 4 april 1953 beroepene een gelijkaardige verbintenis ondertekende wat betreft de toelating voor het afbreken en nieuw op te richten w.c.;

Overwegende dat krachtens art. 1172, B.W., alle voorwaarden die bestaan in iets dat verboden is door

de wet, nietig zijn en de overeenkomsten die er van afhangen nietig maken;

Overwegende dat de voorwaarden van verzekering aan iedere vergoeding die de pachter door de pachtwet verzekerd is, dus nietig is, maar dat de voorwaardelijke toelating tot bouwen dan ook nietig wordt;

Overwegende dat het echter iedere bescherming van de wet aan de pachter onttrekken zou, indien men zich bij de afwezigheid van iedere toelating moest neerleggen;

Overwegende dat appellante door haar houding beroepene verhinderd heeft zich tot de vrederechter te wenden om de nodige toelating te bekomen en hierdoor verplicht wordt de vergoedingen uit te keren, zoals voorzien in het geval van rechterlijke toelating, hetzij drie jaar pacht;

Overwegende dat beroepene hier niets kan tegen inbrengen vermits hij zich verbonden had nooit enige vergoeding te eisen en nooit van de Stad de toelating zou gekregen hebben aan andere voorwaarden; dat hij anderzijds, zoals iedere pachter, nooit de eigenaar zou kunnen dwingen tot vergoedingen voor verbouwingen hoger dan drie jaar pacht;

II. — Wat betreft de vergoedingen voorzien door art. 1778, par. 2.

Overwegende dat art. 1778, par. 2, een vergoeding aan de pachter toekent voor stro, mest, navetten, voor bij voorraad gedane bebouwingen en verbeteringen zowel aan gronden als aan afsluiting en waterafloopgreppels;

Overwegende dat appellante tevergeefs opwerpt dat geïntimeerde niet bewijst dat hij stro, mest, navetten achterlaat, vermits de bevolen expertise juist in dit bewijs moet voorzien;

Overwegende dat appellante wel terecht doet opmerken dat de vergoeding voor zullegeld, verlies aan veestapel en verlies op inboedel van de hoeve niet voorzien zijn door art. 1778 B.W.;

Overwegende dat geïntimeerde dit toegeeft maar deze vergoedingen wil begrijpen in de meer brede «billijke vergoeding» zoals hij die begrijpt onder art. 1774, par. 3;

Overwegende dat reeds hoger aan de hand van de wordingsgeschiedenis van de wet bewezen werd dat de billijke vergoeding slechts ten behoeve van de bezitter ter bede bestaat en dan gelijkstaat met de uittredingsvergoedingen aan de pachter toegestaan door art. 1778 B.W.;

Overwegende dat het stelsel van beroepene op deze paradoxale stelling neerkomt, dat de pachter van onteigende goederen die met kennis van zaken dergelijke goederen in pacht neemt, wetende dat er met een opzegging van drie maanden een einde aan zijn pacht kan gesteld worden, over meer rechten zou beschikken dan een normale pachter voor 9 jaar die verlenging van pacht kan genieten en recht heeft op een gemotiveerde opzegging van 2 jaar;

Overwegende dat beroepene de «billijke vergoeding» waarop hij zich beroept als een vergoeding wegens voortgezette onteigening wil doen doorgaan met uitsluiting van vergoeding van alle mogelijke schade spruitende uit de storing in het bedrijf naar aanleiding van de vervroegde opzegging;

Overwegende nochtans dat de parlementaire handelingen, waarnaar hoger verwezen, zeer duidelijk te kennen geven dat de wetgever iedere onteigeningsvergoeding uitgeschakeld heeft en dat het amendement door de wet van 1929 aan de pachtwet gebracht enkel voor doel had te beletten dat de bezitters van

reeds onteigende gronden, aan wie doorgaans zelf geen pacht toegestaan werd, de normale vergoedingen aan de uittredende pachter door de wet toegekend, zouden ontzegd worden (De Page t. IV Compl. nr. 809 ter noot 2; Roppe nr. 76,2; Hilbert nr. 288, A.P.R. nr. 294);

Overwegende in feite dat beroepene genoten heeft van twee achtereenvolgende pachtperiodes van 9 jaar zodat, onafgezien de korte opzegging die ter zake toepasselijk was, appellante ook volgens het gemeen recht een einde had kunnen stellen aan de pacht tegen december 1960, mits opzegging van 2 jaar, en achteraf door opzegging van 2 jaar; dat het uitvoeren van werken van openbaar nut zeker een «ernstige reden» in de zin van het gemeenrecht zou uitgemaakt hebben;

Dat in het stelsel van geïntimeerde betreffende de billijke vergoeding deze hoger zou kunnen oplopen dan de gedurende 20 jaar betaalde pachtprijs, hetgeen niet het doel is van de wetgever bij het zoeken naar een mogelijkheid tot voorlopige bebouwing van de braakliggende gronden en hetgeen ieder economisch nut aan de verpachting zou onttrekken;

Wat betreft het retentierecht.

Overwegende dat beroepene dit retentierecht vooreerst wil putten uit de bewoordingen van art. 1774 par. 2 waarin voorzien wordt dat de ingebruikhebber van gronden slechts kan *beroofd* worden, mits een billijke vergoeding; dat hij hierin een analogische toepassing wil zien met het onteigeningsrecht en nl. met art. 11 van de Grondwet;

Overwegende dat dergelijke analogische toepassing uit den boze is:

1) omdat art. 1774 B.W. niet eens van toepassing is,

2) omdat er geen sprake kan zijn van een tweede onteigeningsvergoeding,

3) omdat de tekst zelf niet toevallig verschilt van art. 11 van de Grondwet waar de billijke en voorafgaandelijke vergoeding geëist werd zodat indien art. 1774 werkelijk een soort onteigeningsvergoeding had willen scheppen, de tekst niet alleen een billijke maar bijzonder ene voorafgaandelijke vergoeding zou gestipuleerd hebben;

Overwegende dat beroepene anderzijds het retentierecht steunt op het burgerlijk recht in de voorwaarden van het «debitum cum re junctum», wat door de eerste rechter aanvaard werd;

Overwegende dat dergelijk retentierecht in het algemeen door rechtsleer en rechtspraak aanvaard wordt in uitbreiding van de exceptio non adimpleti contractus die b.v. niet meer toepasselijk is omdat het kontrakt ten einde is gekomen, wat het geval schijnt te zijn voor de vergoedingen door de verpachter verschuldigd na het einde van de pacht (De Page, t. IV, nr. 695 en t. VI, nr. 814 nr. 7);

Overwegende dat wat betreft de exceptio non adimpleti contractus, De Page doet opmerken dat ze slechts kan uitgeoefend worden te goeder trouw; d.w.z. in verhouding moet blijven met de vrijwaring der rechten waarop de verzetters zich mag beroepen (De Page t. VI, nr. 808);

Overwegende dat aldus ook het retentierecht, dat een uitbreiding is van de exceptio, slechts te verrechtvaardigen is in de mate waarin het nodig is om de rechten van de uittredende pachter te vrijwaren;

Overwegende dat appellante terecht doet opmerken dat de voortzetting der werken niet moet uitgesteld worden totdat beroepene alle graden van jurisdictie tot definitieve vaststelling van de vergoedingen zou uitgeput hebben;

Overwegende dat het dan redelijk voorkomt het retentierecht te beperken tot op het ogenblik :

1) dat er tot een tegensprekelijke minnelijke of gerechtelijke expertise der aangevoerde vergoedingen is overgegaan;

2) dat een ernstige provisionele vergoeding, ook minnelijk of gerechtelijk vast te stellen, zou uitgekeerd worden;

Overwegende dat partijen tijdens de procedure in hoger beroep in termen van pleidooien toegaven tot een bevredigend provisioneel akkoord te zijn gekomen, zodat het retentierecht hic et nunc zonder voorwerp is geworden;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende in hoger beroep en op tegenspraak;

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Verklaart het beroep en het incidenteel beroep ontvankelijk, het hoofdberoep gedeeltelijk gegrond en het incidenteel beroep ongegrond;

dienvolgens doet het bestreden vonnis gedeeltelijk teniet en opnieuw wijzende :

Zegt voor recht dat de opzeggingen van 13 en 14 september 1960 aan beroepene betekend rechtsgeldig zijn en hun volle uitwerksels zullen hebben;

Zegt voor recht dat het retentierecht door beroepene geëist hic et nunc zonder voorwerp is geworden;

Verder recht doende op de wedereis van beroepene zegt voor recht dat beroepene slechts gerechtigd is de uittredingsvergoedingen voorzien door art 1778 B.W. te eisen; dat nl. het voorwaardelijk toelaten tot bouwen door beroepene genoten, hij slechts gerechtigd is op vergoedingen ten belope van 3 jaar pacht en gezien een jaar pacht reeds kwijtgescholden werd, veroordeelt appellante tot het betalen aan beroepene uit dien hoofde van $28.749 \text{ F} \times 2 = 57.499 \text{ F}$, vermeerderd met de gerechtelijke intresten;

Wat betreft de verdere vergoedingen, bevestigt de zending van de deskundige met dit voorbehoud dat zij beperkt blijft tot de schatting van de vergoedingen bepaald door art. 1778 par. 2 B.W.;

En aangezien de zaak niet in staat is om ten gronde beslecht te worden desaangaande, zendt de zaak terug naar de heer vrederechter;

Verwijst beroepster in de kosten van beide aanleggen onder voorbehoud van de expertisekosten die met deze zullen besproken worden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPEL

1e Kamer. — 28 februari 1962.

Voorzitter : M. Talpe.

Rechters : M.M. Vannimmen en Vanraes.

Advokaten : Mrs. Top en Van der Mersch.

Gemeente. — Blussen van brand door brandweer van een gemeente, waarmede geen contractuele band bestaat. — Toepassing van art. 1375 B.W., zowel ten aanzien van de gemeente, waar de brand is uitgebroken als ten aanzien van de geteisterde. — Rechten van de geteisterde tegenover zijn gemeente.

Een gemeente waarvan de brandweer bij de bestrijding van een in een naburige gemeente uitgebroken brand met nuttig resultaat is tussengekomen, is gerechtigd

krachtens art. 1375 B.W. voor haar tussenkomst vergoeding te vorderen, eensdeels van de betreffende gemeente omdat zij in haar plaats haar wettelijke verplichting om haar inwoners tegen rampen als brand te beveiligen heeft vervuld en anderdeels van de geteisterde omdat zij zijn zaken behoorlijk heeft waargenomen. Het staat deze laatste vrij zich te keren tegen zijn gemeente, die tegenover hem wettelijk verplicht is hem te beveiligen en zodoende de kosten hiervan te dragen, zelfs wanneer de noodzakelijke of nuttige hulp van buiten door de geteisterde of een inwoner werd gevraagd.

Gemeente Merkem t./ Gemeente Boesinge en
N.V. Lompex

Gezien het vonnis waartegen beroep verleend door de heer Vrederechter van het tweede kanton Ieper, in dato 26 mei 1961;

Overwegende dat het beroep regelmatig is in de vorm en binnen de door de wet bepaalde termijn werd ingesteld;

dat het dienvolgens ontvankelijk voorkomt;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering ertoe strekt geïntimeerde te horen veroordelen te betalen in solidum aan eiseres, voor saldo van rekening, een som van 5.245 F, verhoogd met de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding; en dit hoofdens tussenkomst van het brandweerkorps van appellante in een brand ontstaan op de gemeente Boesinge op 17 april 1960 in de eigendom van tweede geïntimeerde, de N.V. Lompex;

1) *Betreffende de bevoegdheid ratione materiae defecta summae van de eerste rechter*

Overwegende dat de rechtbank desbetreffende de argumenten overneemt van de eerste rechter;

Dat artikel 24 ook de weerslag veronderstelt van de berechting zowel in praeteritum als in futurum (Rechtskundig Tijdschrift voor België - Van Lennep, 1958, nr. 5, blz. 447);

Overwegende nochtans dat ingevolge art. 473, derde alinea, wetboek van burgerlijke rechtspleging, de rechtbank zich ter zake bevoegd verklaart;

2) *Ten Gronde.*

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering in datum van 9 maart 1961 ertoe strekt beide geïntimeerden in solidum te horen veroordelen te betalen aan appellante de som van 5.245 F plus de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding;

Overwegende dat deze som het saldo uitmaakt ener kostennota groot 15.711 F 50 centiemen, door appellante aan eerste geïntimeerde per aangetekend schrijven gevorderd op 25 juni 1960 en waarop de 12 december 1960, 10.466 F door tweede geïntimeerde werd betaald;

Overwegende dat deze kostennota aan eerste geïntimeerde opgezonden werd ter vergoeding der kosten door beroepster uitgegeven voor de tussenkomst van het Brandweerkorps te Boesinge op 17 april 1960 toen brand uitbrak in de fabriek van tweede geïntimeerde en ze telefonisch opgeroepen werd door de heer Karel Leroy uit Boesinge;

Overwegende dat beroepster tot staving van haar vordering tegen eerste geïntimeerde voorhoudt dat het art. 1, 5° van titel XI van het decreet van 16-24 augustus 1790 bepaalt dat de gemeente zorg dient te dragen voor het voorkomen en doen ophouden van alle

rampen zoals de branden (Pasinomie 1788 - 90 bld 310). Dat de uitvoering van deze verplichting het kwijten van een openbare dienst daarstelt (H.R.B. Namen, 1-3-1923) Rev. Adm., 1923, bl. 483). Dat eiseres deze openbare dienst ten behoeve van eerste geïntimeerde heeft waargenomen en dan ook gerechtigd is als zaakwaarnemster de gedane kosten te zien vergoeden gezien haar tussenkomst nuttig en afdoende is geweest, onverschillig dan ook indien het de gemeente zelf is of een inwoner dezer gemeente die haar tussenkomst heeft gevorderd wanneer bleek dat de eigen blussingsmiddelen van eerste geïntimeerde onvoldoende waren (Luik, 10-3-1926, Rev. Adm. 1927, bl. 229; - Rechtbank Luik, 8 juni 1927, Rev. Adm. 1928, bl. 365);

Overwegende dat ze dezelfde stelling van zaakwaarneming tegenover de tweede verweerster voorhoudt, vrij aan deze laatste zijn verhaal uit te oefenen tegenover zijn mede-verweerster, gezien de brandbestrijding een kosteloze dienst is van de gemeente;

Overwegende dat eerste geïntimeerde (Gemeente Boesinge) aanvoert dat krachtens de intercommunale overeenkomst met de stad Ieper, iedere inwoner van Boesinge het recht heeft de brandweer op te roepen, maar alleen die van de stad Ieper (art. 3); dat verder alleen de korpsverster van de brandweer van Ieper gerechtigd is te beslissen indien er beroep dient gedaan op andere brandweerkorpsen (art. 5) zoals in casu gebeurde met het brandweerkorps van Elverdinge; dat de inwoner van Boesinge, de heer Karel Leroy volstrekt onbevoegd was de brandweer van beroepster in te roepen om 19 u. 22, terwijl de brandweer van Ieper reeds ter plaatse was om 19 u. 20 en dienvolgens alleen tweede geïntimeerde de vergoedingen aan appellante te betalen, wat ze ook reeds gedeeltelijk deed;

Dat ze verder voorhoudt dat er ter zake de voorwaarden der zaakwaarneming niet aanwezig zijn en namelijk dat de tussenkomst van appellante niet nuttig of noodzakelijk is geweest (art. 1375 B.W.B.);

Dat ze ten bewijze daarvan voorhoudt dat alhoewel de eerste ter plaatse, ze niettemin de hulp van Ieper heeft nodig gehad om rechtstreeks water uit de Ieperlee te trekken, wanneer haar watervoorraad in de tank was uitgeput; dat ze tenslotte voorhoudt dat er geen enkel rechtsverband bestaat tussen haar en appellante: dat ter zake alleen een rechtsband bestaat tussen de beroepster en tweede geïntimeerde en de overeenkomst van zaakwaarneming alleen deze twee kan betreffen;

Overwegende dat appellante terecht tegen deze argumenten van eerste geïntimeerde aanstipt dat het voldoende blijkt uit het relaas der gebeurtenissen dat haar tussenkomst nuttig en noodzakelijk was en om reden:

- 1) dat appellante werd opgeroepen op circa dezelfde tijd als de tijd van aankomst van het korps van Ieper;
- 2) dat de bevelhebber van Ieper zich niet heeft verzet tegen de tegenwoordigheid van appellante;
- 3) maar zelfs nog nadien een derde korps (Elverdinge) ter hulp heeft geroepen;
- 4) en zich dan verder een vierde korps (Poperinge) bij de drie andere heeft gevoegd;

Overwegende dat daaruit ongetwijfeld het bewijs van *hoogdringendheid voor hulp* en de *noodzakelijkheid van medehulp* bewezen voorkomt, des te meer dat de inwoners van het geteisterd gebouw afwezig waren en er gevaar bestond dat bij uitbreiding van de brand, de eigendom van de heer Leroy zou geteisterd worden;

Dat tenslotte in het verslag van de Bevelhebber van Ieper vermeld staat dat «alle korpsen daadwerkelijk hebben medegeholpen», wat nogmaals het bewijs brengt dat de hulp gegeven door appellante de voorwaarden

van art. 1375 B.W.B. heeft vervuld: nuttig of noodzakelijk;

Dat in deze omstandigheden appellante terecht op art. 1375 B.W.B. mag beroep doen en hetzij aan eerste geïntimeerde hetzij aan tweede geïntimeerde vergoeding mag vragen (Brussel, 12-12-1941, R.G.A.R., 4026);

Overwegende tenslotte dat tweede geïntimeerde, zich beroepend op de argumenten van appellante betreffende de verantwoordelijkheid van eerste geïntimeerde ter zake, erbij voegt dat het K.B. van 15 maart 1935 in zijn artikel één bepaalt dat «de gemeenten moeten zorgen dat ze over voldoende middelen ter beveiliging tegen brand kunnen beschikken door zelf een brandweerkorps, uitgerust met het geschikte materiaal, in te richten of door een overeenkomst te sluiten met een of meer andere gemeenten»;

Dat ze verder aanvoert dat zo dit wel het geval is geweest met eerste geïntimeerde, die een intercommunale overeenkomst afsloot met de stad Ieper, de tussenkomst van deze laatste, met verouderd materiaal, onvoldoende was om de brand op doeltreffende manier te bestrijden; dat de hulp van buiten uit en zelfs zonder dat de gemeenteoverheid deze hulp heeft gevraagd, wanneer geen voldoende middelen ter bestrijding voorhanden zijn, dient vergoed te worden door de gemeente waar brand is uitgebroken omdat de brandbestrijding door de gemeente niets anders is dan de vervulling van een wettelijke plicht (Wet 16/24-8-1790);

Dat deze plicht zijn reden vindt niet alleen omdat het gaat om de bestrijding van de brand zelf, maar tevens om verder onheil voor andere inwoners te besparen;

Overwegende dat zoals hoger gezegd betreffende de vordering tegen eerste geïntimeerde de noodzakelijkheid of het nut van de tussenkomst van appellante buiten de intercommunale om niet kan betwist worden;

Dat dienvolgens om reden van deze noodzakelijkheid of nut terecht door appellante bij toepassing van art. 1375 B.W.B. aan geïntimeerden vergoeding wordt gevraagd voor haar tussenkomst; dat ze zich in casu mag richten tot de eerste geïntimeerde omdat ze in haar plaats dezes wettelijke verplichting van haar inwoners voor rampen als brand te beveiligen, heeft vervuld en tot tweede geïntimeerde omdat ze dezes zaken in toepassing van art. 1375 B.W.B. heeft waargenomen, vrij aan deze laatste ingeval zij aangesproken wordt zich te keren tegen eerste geïntimeerde, die tegen haar wettelijk verplicht is haar te beveiligen en zodoende de kosten dezer beveiliging te dragen heeft, dit zelfs wanneer de noodzakelijke of nuttige hulp van buiten door de geteisterde of een inwoner werd gevraagd (Beroep Brussel, 30-12-1930, Revue Administrative, 1936, bl. 28);

Om deze redenen:

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De rechtbank, vonnissende op tegenspraak in graad van beroep, alle verdere besluiten verwerpende;

Verklaart het beroep ontvankelijk en ongegrond;

Bevestigt het vonnis a quo voor zover de eerste rechter zich onbevoegd heeft verklaard ratione materiae en appellante tot de kosten heeft veroordeeld;

Verklaart zich bevoegd in toepassing van alinea drie van artikel 473 Wetboek van burgerlijke rechtspleging;

Verklaart de vordering van appellante ontvankelijk en gegrond;

Veroordeelt geïntimeerden, in solidum, te betalen

aan appellante de som van 5.245 F, vermeerderd met de gerechtelijke interesten en de gedingskosten van beroep;

Verklaart onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

1e Kamer. — 26 maart 1962.

Voorzitter : M. Kranzen.
Rechters : M.M. Perilleux en Strauven.
Advokaten : Mrs. Rombouts en Knops.

Rijksdienst voor de pensioenen der zelfstandigen. — In geval geen pensioenfonds gevestigd werd verjaren de niet gedane stortingen met drie jaar, de achterstallige premïën met vijf jaar.

Artikel 8 van de wet van 30 juni 1960, dat een verjaringstermijn van drie jaar voorziet, is alleen toepasselijk op de gevallen waar geen pensioenfonds werd gevestigd.

De wetgever moest niet legiferen over de verjaring van de bijdragen zelf, vermits deze verjaring geregeld is bij art. 2277 B.W. (vijf jaar).

Rijksdienst voor de pensioenen t./ Smets.

Gelet op de bestreden vonnissen van de Vrederechter van het Kanton St. Truiden van 29 juni 1961 en 7 november 1961, regelmatig in vorm van uitvoerbare uitgifte overgelegd ;

Overwegende dat de beroepen beantwoorden aan de vereisten van de wet en dat hun ontvankelijkheid niet wordt betwist ;

Overwegende dat de initiële eis van de appellant er toe strekte betaling te bekomen van de door geïntimeerde verschuldigde trimestriële bijdragen aan het pensioenfonds voor zelfstandigen gaande van augustus 1956 tot december 1958, belopende 9.588 F hierin begrepen 280 F inningskosten, te vermeerderen met een wettelijke intrest van 4,50%, belopende 2.173 F.

Overwegende dat de eerste Rechter oordeelkundig deze eis ontvankelijk verklaarde en appellant zich hierbij neerlegt ;

Overwegende dat de eerste Rechter aannam, en zulks in zijn tussenvonnis van 29.6.1961 in het vooruitzicht stelde, dat op grond van artikel 8 van de wet van 30.6.1956, voor de bedoelde premien de verjaring verworven is na drie jaar ;

Overwegende dat wanneer men de tekst leest van bedoeld artikel en de plaats ziet die het inneemt in de wet, het duidelijk is dat de wetgever hierbij enkel op het oog heeft gehad het geval waarin geen pensioenfonds werd gevestigd ;

Dat trouwens de wetgever niet behoefde te legiferen over de verjaring van de bijdragen, vermits die verjaring geregeld is bij art. 2277 B.W.; dat het iets anders was wanneer hij de kwestie wilde regelen van hetgeen verschuldigd is bij niet-vestiging van een pensioenfonds ; dat het er immers dan niet gaat om

eigenlijke achterstallige premïën, maar om een schuld ontstaan door het niet vestigen van het pensioenfonds, schuld die niet bestaat in eigenlijke achterstallige premïën, maar in een som gelijk aan de niet gedane stortingen, hetgeen niet hetzelfde is ;

Dat bijgevolg de beroepen gegrond zijn voor wat de betwisting over de verjaring betreft ;

Overwegende dat voor het overige appellant niet voldoende bewijst dat de gevorderde inningskosten verschuldigd zijn en dat er ingebrekestellingen werden gedaan, welke voor gevolg hadden een intrest van 4,5 % te doen lopen ;

Dat er dus verschuldigd is door geïntimeerde :

9.599,— F
— 280,— F
= 9.308,— F

NOOT : Dit vonnis hervormt de beslissing van de vrederechter van het kanton St. Truiden van 7.11.1961, verschenen in het R.W. 1961/62 1717.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE KORTRIJK

2 oktober 1962.

Voorzitter : M. Rommel.
Rechters : M.M. De Zegher en d'Asseler.
O.M. : M. Vandebussche.

Taalgebruik in gerechtszaken. — Toepasselijkheid van art. 23 van de wet van 15 juni 1935 ten aanzien van de ingezetenen van de tot de Europese gemeenschap behorende staten.

De opvatting als zouden ingezetenen van de tot de Europese gemeenschap behorende staten geen recht hebben op de toepassing van art. 23 van de wet op het taalgebruik in gerechtszaken, zou indruisen tegen het door België ondertekende tractaat van 25 maart 1957 (art. 220).

O.M. t./ Gonay

Gezien de processtukken en namelijk de dagvaarding betekend bij exploit van de heer Directeur der gevangenis te Ieper in datum van 28 september 1962 en het bevel der Raadkamer dd. 28 september 1962 in zaak van het Openbaar Ministerie tegen :

Nr 3058, Gonay Henri Marcel Charles, geboren te Tourcoing (Fr.) de 22 januari 1945, bediende, wonende te Tourcoing (Fr.), Rue du Général Bonnaud, nr. 88, thans opgesloten in de gevangenis te Ieper in staat van aanhouding.

Verdacht van te Moeskroen, de 1 september 1962 :

Een handtas, inhoudende een brievenbus met 2500 F Frans geld en 200 F Frans geld en andere voorwerpen, welke hem niet toebehoorden, bedrieglijk te hebben weggenomen ten nadele van Dubois Paulette, dit met behulp van geweld of bedreigingen.

Overwegende dat verdachte de wens uitdrukte strekkende tot het bekomen van de Franse rechtspleging, bij monde van zijn raadsman Mr. R. Ginion, advocaat te Moeskroen ;

Overwegende dat verdachte van Franse nationaliteit is ;

Dat hij bij toepassing van art. 23 Wet 15 juni 1935 de rechtspleging in de Franse taal aanvraagt ;

Gehoord de heer Jacques Vandebussche, hierna na-

der geïdentificeerd welke zich gedraagt naar de wijsheid van de Rechtbank;

Overwegende dat uit de algemene bewoordingen van de tekst van art. 23 «de verdachte» die slechts de Franse taal machtig is of zich beter in die taal uitdrukt blijkt, dat de wetgever bedoeld heeft de verdediging van de verdachte voor de strafrechtbanken in zijn taal mogelijk te maken, door wijziging van de taal van rechtspleging;

Dat uit de tekstvergelijking van artt. 17 en 23 deze beoelening van de wetgever duidelijk naar voor treedt waar in de kantons Eupen en Malmedy slechts aan de verdachte van Belgische nationaliteit het recht toekomt de rechtspleging in de Duitse taal aan te vragen (A.P.R. v° Taalgebruik in gerechtszaken N° 182);

Dat de opvatting als zouden de ingezetenen van de Staten behorende tot de Europese Gemeenschap, geen recht hebben op de toepassing van art. 23 Wet 15 juni 1935 rechtstreeks zou indruisen tegen het tractaat van de Europese Economische Gemeenschap, dat door België werd ondertekend en waar in art. 220 ons Land volgende verbintenis aanvaardde:

«de aangesloten Staten zullen zich onderling verbinden om, voor zoveel dit nodig blijkt, inderhandelingen door te voeren ten einde in het voordeel van de onderhorigen te verzekeren;

... de bescherming van personen, alsmede het volle genot en de bescherming van de rechten in de voorwaarden welke worden gesteld door iedere Staat voor eigen ingezetenen (Traité instituant la communauté Economique Européenne dd. 25 maart 1957 art. 220);

Dat derhalve het verzoek ontvankelijk en gegrond voorkomt;

Dat de Rechtbank de Franse taal machtig is;

Gelet op art. 23 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Om deze redenen,

Zegt dat de voortzetting der rechtspleging in de Franse taal zal geschieden.

Kosten voorbehouden.

NOOT: Verg. A.P.R., Lindemans, Taalgebruik in gerechtszaken, n° 42. De vreemdelingen genieten en zijn onderworpen aan dezelfde taalvoorschriften in gerechtszaken als de Belgen. Slechts in het geval van art. 5 en 17 wordt de Belgische nationaliteit vereist, nl. om de Duitse rechtspleging te kunnen bekomen wanneer de rechtspleging voor de rechtscolleges van de Frans-Duitse taalgroep in het Frans begonnen werd (zie a.w. nrs 152, 205 en 207).

ARBEIDSGERECHT VAN BEROEP TE ANTWERPEN

Kamer voor bedienden. — 2 oktober 1962.

Voorzitter: Mr. E. Van den Berghe.

Advokaten: Mrs. D'Hont (Brugge) en
F. Lens (Mechelen)

Taalgebruik in gerechtszaken. — Overlegging van stukken. — Verplichting van het voorbrengen ener Nederlandse vertaling.

Alle stukken die in een geding voor het arbeidsgerecht van beroep worden overgelegd dienen opgesteld te zijn in de Nederlandse taal.

Is zulks niet het geval wordt de heropening der debatten bevolen ten einde aan de partijen de gelegenheid te geven de stukken over te leggen in Nederlandse vertaling opgemaakt door een beëdigd vertaler.

Behaegel t./ Chevalier Marin.

Gezien art. 24 der wet van 15-6-35 werd nageleefd en de rechtspleging geschiedde in de Nederlandse taal; Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Overwegende dat beroeper beweert recht te hebben op de kommissielonen door zijn kontrakt als handelsreiziger voorzien in de gevallen Breys en Gyselen en de hervorming vraagt van het vonnis van het Arbeidsgerecht van Mechelen waartegen beroep;

Dat daarentegen beroepene voorhoudt dat noch de consoorten Breys noch de N.V. Gyselen werkelijk haar cliënt is geworden en zij aldus de bevestiging vraagt van het vonnis a quo.

Overwegende dat de stukken die zij ter staving van haar zienswijze voorbrengt in de Franse taal zijn opgesteld.

Overwegende dat naar luidt van art. 19 van ons reglement, onverminderd de bepalingen van de wet van 16 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, alle stukken in het geding in het Nederlands opgesteld en voorgebracht worden en dat de stukken die in een andere taal dan het Nederlands zijn opgesteld dienen voorgebracht te worden in Nederlandse vertaling door een beëdigd vertaler opgemaakt.

Om deze redenen,

het Arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen, kamer voor bedienden, alle verdere en strijdige besluiten verwerpende, en rechttdiende bij tegenspraak, gebiedt de heropening der debatten ten einde aan beroepene toe te laten de vertaling van haar stukken voor te brengen, vertaling als gelijkvormig verzekerd door een beëdigd vertaler.

Stelt als datum voor heropening der debatten de zitting van 4 december 1962.

Behoudt de kosten voor.

Een belangrijke stap naar de vernederlandsing van het bedrijfsleven

Het reglement van het arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen

De vernederlandsing van het bedrijfsleven in de Vlaamse gewesten is een van de zeer belangrijke problemen der Vlaamse beweging. De verfransing van de leidende krachten, die het zakenleven beheersen, heeft een sterke sociale invloed en belemmert in belangrijke mate de gezonde uitbouw van een nederlandsstalig bedrijfsleven. Wettelijke bepalingen op dit

gebied stuiten tegen de inhoud van art. 23 onzer Grondwet, die wat betreft het taalgebruik enkel wetgevende maatregelen toelaat in verband met administratieve en gerechtelijke aangelegenheden. Het privaats bedrijfsleven ontsnapt dus aan de greep van de wetgever.

Weliswaar hebben sommige wetgevende maatrege-

len, zoals de wet van 15 juni 1935 op de vervlaamsing van het gerecht, onrechtstreeks bijgedragen tot een evolutie in de goede zin en is ook de algemene vlucht, die de Vlaamse beweging in de laatste tijd opnieuw heeft genomen, wel van aard geweest in zekere mate de vervlaamsing van het bedrijfsleven te bevorderen. Toch gaat het nog steeds een slakkengang, toch blijft in het bedrijfsleven meer dan elders de sociale scheiding tussen de leidende elementen, die Frans spreken, en de ondergeschikten, die zich houden aan hun Nederlandse moedertaal, scherp getrokken en is in deze sector meer dan in welke andere een voortdurende zorg vereist om tot behoorlijker toestanden te komen.

Niet alleen is een voortdurende intense propaganda geboden, doch de Vlaamse gemeenschap moet trachten op onrechtstreekse wijze te verwezenlijken dat het belang zelf van de bedrijfsleiders er hen zou toe brengen uitsluitend de Nederlandse taal in hun onderneming te bezigen.

Wij zijn gelukkig te hebben kunnen vernemen dat, in dit verband, zopas een zeer belangrijke maatregel genomen werd, die er voorzeker op doeltreffende wijze zal toe bijdragen de bedrijfsleiders te nopen de Nederlandse taal meer en meer te gebruiken.

Tot nog toe was bij het behandelen van een zaak vóór de rechtbank de geschreven procedure wel verplicht Nederlands, doch al de stukken van de bundel werden voorgebracht in hun oorspronkelijke tekst en waren dan ook dikwijls in het Frans en soms in andere vreemde talen opgesteld. Dit werd steeds door de rechtbanken aanvaard en de rechterlijke beslissing steunde op de voorgebrachte stukken in hun oorspronkelijke taal.

Wanneer dergelijk systeem misschien minder moeilijkheden medebracht voor de rechtbanken van koop-handel, waar de handelaars, die er als magistraat zetelen, en de referendarissen meestal de talen, die in de handel gebruikt worden, op voldoende wijze beheersen, kon dit stelsel voorzeker uiterst hinderlijk genoemd worden voor andere gerechten, zoals de werk-rechtersraden, die op paritaire wijze zijn samengesteld en waar, bij de werknemers, die er deelachtig aan zijn, zeer dikwijls de kennis van de vreemde taal niet aanwezig is. Het is reeds meermaals onderstreept geworden welke handicap het is voor sommige leden der werk-rechtersraden, die slechts een zeer onvolmaakte kennis van de Franse taal bezitten, te moeten oordelen op stukken die uitsluitend in het Frans zijn opgesteld en daaruit dan juridische afleidingen te maken waarbij ze vanzelfsprekend hoofdzakelijk moeten steunen op de taalkennis en de zienswijze van andere leden van hun raad, zodanig dat hun eigen oordeel daarbij in het gedrang komt.

Deze toestand is des te gevaarlijker gezien de omstandigheid dat de arbeidsgerechten, tengevolge van de laatste wetten betreffende hun bevoegdheid, thans te beslissen hebben over juridische betwistingen van ongemeen belang.

Aan deze toestand is nu gelukkig verholpen ten minste bij het arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen.

Reeds meer dan eens is het in de rechtspraak voorgekomen dat magistraten hebben bevolen dat de stukken, waarop de bewijsvoering gesteund werd en die in een vreemde taal waren opgesteld, in vertaling zouden worden voorgebracht.

Vóór het in werking komen der wet van 15 juni 1935 was zulks zelfs de vaste regel bij het Hof van beroep te Brussel in de meeste Vlaamse zaken. Het was voldoende dat één der drie raadsheren, die over het geval te oordelen hadden, geen behoorlijke kennis had van

het Nederlands, opdat als vanzelfsprekend aan de partij die nederlandstalige stukken voorbracht werd opgelegd deze in het Frans te doen vertalen.

Tengevolge van de bepalingen der wet van 15 juni 1935 is deze toestand gewijzigd en werden de nederlandstalige zaken meestal gebracht voor kamers waarvan de drie magistraten behoorlijk de Nederlandse taal beheersen. Zulks heeft echter niet belet dat het ook nog in de laatste jaren is voorgekomen dat b.v. in franstalige kamers van het Hof van Beroep te Brussel werd beslist dat bepaalde stukken, die in het Nederlands waren opgesteld, slechts in aanmerking konden genomen worden wanneer een Franse vertaling werd overgelegd. In het Waals gedeelte van het land is zulks talrijke malen gebeurd. Wij hebben hier vóór ons nog de recente beslissing liggen van de politierechtbank van Dalhem, in datum van 23 oktober 1961, waarvan het dispositief luidt als volgt :

« Le tribunal statuant contradictoirement ordonne » une réouverture des débats pour permettre aux » parties civiles de déposer une traduction certifiée » conforme par un traducteur juré... »

Het was natuurlijk een Franse vertaling van Nederlandse stukken die door dit vonnis geëist werd.

Thans is er voor het arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen een vaste regel voorgeschreven geworden, die ingelast werd in het reglement van inwendige orde van deze rechtsmacht.

Artikel 19 van dit reglement luidt als volgt :

« Onverminderd de bepalingen der wet van 15 juni » 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, wor- » den alle stukken in het geding in het Nederlands » opgesteld en voorgebracht. Stukken in een andere » taal dienen in Nederlandse vertaling voorgebracht, » opgesteld door een beëdigd vertaler of door partijen » zelf, mits akkoord van de raad ».

Dit reglement, dat gestemd werd in algemene vergadering van de raad van 9 februari 1962, werd goedgekeurd door K.B. van 9 mei 1962, dat verscheen in het Staatsblad van 17 mei daaropvolgend.

Er is dus thans een definitieve regeling tot stand gekomen, die voor de toekomst de verzekering inhoudt dat alle leden van het arbeidsgerecht van beroep op volmaakte wijze kennis zullen kunnen nemen van al de stukken die in het geding worden overgelegd.

Het arbeidsgerecht heeft deze regel reeds toegepast in de jurisprudentie en wij vestigen de aandacht van onze lezers op het arrest, uitgesproken door het arbeidsgerecht van Antwerpen in datum van 2 oktober 1962, onder voorzitterschap van Mr. E. Van den Bergh, waarbij de vertaling van franstalige stukken bevolen wordt alvorens ze in het debat in aanmerking kunnen komen.

Het is voorzeker de hoop dat deze regel algemeen zal toegepast worden en dat ook de andere arbeidsgerechten in hun reglementen gelijkaardige bepalingen zullen inlassen als deze die thans voorkomen in het reglement van het arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen.

Dat deze maatregel op onrechtstreekse wijze in belangrijke mate zal bijdragen tot de vervlaamsing van het bedrijfsleven lijdt geen twijfel. Wanneer tot nog toe vele bedrijfsleiders, vooral aan hun bedienden, contracten voorlegden in de Franse taal en de correspondentie betreffende de betwistingen uitsluitend in deze taal gevoerd werd, zullen ze thans de hinder ondervinden, wanneer er een betwisting voorkomt, al deze stukken door een beëdigd vertaler in het Nederlands te moeten doen omzetten. Deze bijkomende moeite en kosten zullen er hen voorzeker toe aanzetten

stilaan het gebruik van de Franse taal uit te schakelen en uitsluitend Nederlandse documenten op te stellen en in het Nederlands te corresponderen.

Het dient onderstreept dat dit beginsel vatbaar is voor brede uitbreiding en dat het ook ten zeerste gewenst zou zijn dat de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel het voorbeeld van de arbeidsgerechten zouden volgen. Wanneer voor de bedrijven, gevestigd in het Vlaamse land, de verplichting zal bestaan alle stukken, die in rechte worden voorgebracht, in Nederlandse vertaling over te leggen, zou voorzeker een zeer belangrijk gedeelte van de bedrijven het verkieslijker vinden zich deze moeite te besparen en van de beginne af alle documentatie in het Nederlands aan te leggen en ook alle briefwisseling in het Nederlands te voeren.

Er is hier dus een middel voorhanden om op onrechtstreekse wijze een reusachtige invloed uit te oefenen op de vernederlandsing van het bedrijfsleven. Er zal voorzeker nog wel vanwege meerdere rechtsmachten onwilligheid of verzet tegen dergelijk ontwerp voorkomen, doch het behoort aan de Vlaamse juristen met klem op het nut en de noodzakelijkheid van dusdanige maatregel te blijven hameren, tot voorschriften zoals artikel 19 van het reglement van het arbeidsgerecht van beroep te Antwerpen, zouden ingelast worden in alle reglementen van onze hoven en rechtbanken in de Vlaamse provinciën.

René Victor.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Het succes van een toespraak kan men best meten naar de graad van stilte en spanning, die in de zaal heersen.

Met geruisloze aandacht hebben wij geluisterd naar onze oud-confrater H. Van Thillo, die op 8 november j.l. kwam spreken over het «Amerikaans Universitair Systeem».

Dhr. Van Thillo studeerde gedurende ruim een jaar Business Administration aan de Columbia-universiteit te New York, en kon dus rijkelijk uit persoonlijke ervaring putten, wat zijn voordracht juist zo interessant maakte.

Zo vernamen wij o.a. volgende leerzame dingen :

Men onderscheidt twee grote stadia in het Amerikaans universitair onderwijs : 1. de «undergraduate»-studies, een programma van vier jaar, waarvan de eerste twee gewijd zijn aan algemene vorming en de twee laatste aan specialisatie in de gekozen richting. Het eindexamen verleent de titel van Bachelor of Arts, of van Bachelor of Science (B.A. of B.S.), naargelang het al of niet een wetenschappelijke specialiteit betreft. De instellingen waar dit onderwijs verstrekt wordt, heten «College». Grosso modo komen deze studies enigszins overeen met het Europese licentiaat.

2. De «graduate»-studies, met als eerste diploma dat van «Master», en als hoogste graad de titel van «Doctor». De duur van deze studie jaren is niet vast, doch wisselt van vak tot vak. Eén jaar bijv. voor Master in Comparative Law, twee jaar voor Master in Business Administration (spreker behaalde dit diploma). Voor Europese afgestudeerden die zich enige tijd in Amerika willen specialiseren, zijn de Master-

studies wel de meest interessante. Want de Doctor's-titel vergt het schrijven en verdedigen van een thesis, wat gemakkelijk een paar jaar bijkomend werk betekent, dus langer verblijf in de States en hogere kosten.

De studiekosten liggen hoog, circa 130.000 B.F. per jaar aan de Columbia-universiteit bijv. Twee redenen daarvoor : de levensduurte, en de concurrentie van de grote industrieën. Deze maken jacht op de professoren, die zich vaak door de hogere salarissen laten verleiden om naar de privé-sector over te gaan. Een full-time hoogleraar verdient gemiddeld 11.000 \$ per jaar, dit is ongeveer 46.000 B.F. per maand. Voor onze begrippen een flinke som, die echter ver onder het salaris blijft van een Amerikaanse industrie-leider.

Deze zware studiekosten slaan vooral op de vrije universiteiten, daar de staatshogescholen tot 62 % van hun inkomsten uit regeringstoelagen ontvangen en dus minder schoolgeld van de student kunnen verlangen. Anderzijds zijn de beste Amerikaanse universiteiten, met wereldfaam, vrije instellingen : Harvard, Columbia, Princeton (waar bijv. Einstein professor was), Massachusetts Institute of Technology, Yale, en andere. Zij bezitten meestal belangrijke eigendommen, en ontvangen vaak ruime giften van rijke Amerikanen. Bovendien staat dikwijls een man van aanzien aan het hoofd, die dan vooral voor financiële problemen zijn invloed moet laten gelden. Zo was Eisenhower president van Columbia, kort na de tweede wereldoorlog. De budgetaire structuur speelt dus een voorname rol bij het bepalen van het aantal professoren, dat kan aangeworven worden. En dit aantal bepaalt dan weer het aantal studenten per klas, dat men laag wil houden — zoveel mogelijk rond de 20 — ter bevordering van het persoonlijk contact tussen professor en student.

Als gevolg van deze hoge kosten werken de meeste studenten nog buiten de lesuren (er bestaat een Student Employment Office dat allerlei baantjes aanbiedt, zoals vertaler, baby-sitter enz.), en gaan zelfs meer en meer Amerikanen in Europa studeren.

Het academisch jaar omvat twee semesters, die elk een gesloten geheel vormen, met een eindexamen na ieder semester. Er zijn een aantal verplichte vakken en keuzevakken. Ieder student maakt zelf zijn eigen programma op, dat hij echter ter goedkeuring moet voorleggen aan de Assistent-Dean, de secretaris der faculteit. Deze bespreekt ieder geval afzonderlijk en geeft raad; zelden gebeurt het dat de weigering om een bepaald vak te volgen niet begrepen wordt door de student, wanneer hij de Assistent verlaat.

Een student die niet in september kan inschrijven, hoeft geen heel jaar te wachten; hij kan evengoed in het lente-semester aanvangen, en daarover een eindexamen afleggen dat geldig meetelt voor het eind-diploma; een belangrijk voordeel van genoemd tweesemestersstelsel.

Ook het zg. «class-work» telt mee voor de eindcijfers. Dit is : zij die blijk gaven van doorzicht in de problemen, die actief deelnamen aan de discussies, pertinente opmerkingen maakten enz. krijgen daarom reeds een hogere quotatie. M.a.w. de student mag geen «nummer» zijn. Van hem wordt verwacht dat hij zich ook volledig geeft in de klaslokalen.

Handboeken of gedrukte cursussen, zoals wij die kennen, bestaan haast niet. Hoofdschotel is de «Reading-list», een lijst van te raadplegen boeken, tijdschriften, enz. waarvan sommige verplicht te lezen, andere naar keuze. De student maakt dus zelf zijn cursus op. De bibliothecaris van de universiteit kent deze leeslijsten, richt de bibliotheek daarnaar in, en

maakt de studenten wegwijs. Het komt dus alles neer op persoonlijk initiatief en werk, een factor waar de Amerikaan zeer sterk prijs op stelt. En natuurlijk zijn die bibliotheken perfect georganiseerd: zeer omslachtige werken staan op mikro-film; met koptelefoon kan men bandopnamen beluisteren. Harvard bezit het nieuwste snuffje: om geen boeken van het ene naar het andere bibliotheekgebouw te moeten sleuren, zendt een televisietoestel het gevraagde boek pagina na pagina over van de ene zaal naar de andere.

Op het examen staat de student meer onbevangen tegenover de « Prof » dan bij ons. Niemand is verplicht de mening van deze laatste bij te treden, als de tegenstrijdige stelling maar op degelijke argumenten rust. Het is meer een discussie, dan controleren of de examinandus een bepaalde stof goed uit het hoofd kent.

Men kent er ook het « take-home » examen, waarbij de student de gestelde vragen thuis beantwoordt, en zijn werk na enige dagen bij de professor inlevert.

De einduitslag wordt per vak bekendgemaakt, aangeplakt met het nummer van de studentenkaart, zodat ieder student alleen zijn eigen resultaat in elk vak te weten komt. Enkel het vak waarin men zakt, moet opnieuw gevolgd en afgelegd worden. Niet dus de hele stof, zoals in België. Een buis (graad F = failure) komt weinig voor, omdat de prof zijn studenten tijdens het jaar van nabij volgt en ze bijtijds op hun zwakke punten wijst. Waar de Belgische student zich eerder afvraagt: « Zal ik slagen? », denkt de Amerikaan: « Welke graad zal ik halen? ». En die graad is hoogst belangrijk, want daarop oordelen de industrieën of zij een afgestudeerde al dan niet zullen aannemen.

Alles bij mekaar is het Amerikaans hoger onderwijs sterk op de praktijk gericht (bijv. de befaamde « Case-Method » vooral in Harvard gevolgd), en mist het wellicht voldoende theoretische basis. Spreker haalde hierbij volgende uitleg aan van Prof. Eyskens: « De postulaten en axiomata waarvan hij (de Amerikaanse hoogleraar) vertrekt, onderwerpt hij zelden aan een kritiek, die grondig genoeg is om in het licht daarvan de bereikte conclusies naar hun juiste waarde te schatten. Terwijl de Europese beschaving zich kon veroorloven aan rationalisme te doen, Descartes, Spinoza, Leibniz en Kant voort te brengen, trok de Amerikaanse pionier het Wilde Westen in, bouwde blokhutten en ontgon goudmijnen. Sindsdien verkijst hij pragmatisme en efficiency boven het voor hem ijdele tijdverdrijf van kenkritische beschouwingen. Deze praktische ingesteldheid weerspiegelt zich in de onderwijsmethode, in het met levensechte voorbeelden geïllustreerd betoeg ».

Verscheidene andere aspecten heeft spreker nog belicht, zo bijv. de sociale kwestie. De Amerikanen vinden hun onderwijs democratisch, tegenover het Europese dat zij nog teveel aristocratisch achten, alleen bereikbaar voor een gegoede minderheid. Inderdaad zijn de bachelor-studies meestal kosteloos, doch evenaren niet het Europese peil. En de werkelijk degelijke hogere studies — de graduate leergangen aan de grote, vrij universiteiten — kosten in verhouding weer meer dan in Europa.

Wij hebben die avond Amerika weer beter leren kennen, en danken de Heer Van Thillo nog hartelijk voor zijn geslaagde causerie.

H. A.

Conferentie van de Jonge Balie te Brugge

Het bestuur van de Conferentie der Jonge Balie te Brugge deelt mede dat er een voordracht zal gegeven worden op dinsdag, 27 november aanstaande,

te 18 uur, in de zaal van de Tuchtraad in het Justitiepaleis te Brugge.

Mr. Van Parijs, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, zal handelen over: De verhoudingen van advocaat tot advocaat; van advocaat tot magistraat; van advocaat tot cliënt.

Conférence du Jeune Barreau d'Anvers

Plechtige openingszitting van 17 november 1962

De plechtige openingszitting van de Conférence du Jeune Barreau te Antwerpen, die plaats had op zaterdag 17 dezer, is uitgegroeid tot een uitzonderlijk succes, vooral wegens de hoge kwaliteit van de openingsrede die gehouden werd door Mr. Jean Groenen.

Wanneer de voorzitter Mr. C. Verhaaren de zitting opende waren er in de assisenzaal talrijke hoogwaardigheidsbekleders aanwezig, alsmede vele hoge magistraten; een select publiek vulde de zaal. Stippen wij de aanwezigheid aan van de Heer Stafhouder der balie van Parijs, van de Heer Deken der balie bij de Hoge Raad der Nederlanden te 's-Gravenhage, van meerdere Belgische stafhouders en van de afgevaardigden der zusterconferenties.

Het dient onderstreept dat dit jaar, voor de eerste mala, het bestuur van de Conférence du Jeune Barreau de uitnodigingsbrieven voor de plechtige openingszitting in de twee talen had verzonden!

Voorzitter Mr. C. Verhaaren heette alle aanwezigen welkom met een sobere welsprekendheid en de vriendelijke bewoordingen die hij richtte tot de Vlaamse Conferentie der balie van Antwerpen en tot het Rechtskundig Weekblad zijn ons recht naar het hart gegaan.

De openingsredenaar Mr. Jean Groenen, een nog jong confrater, die slechts vier jaren balie telt, had voor de openingsrede een origineel en gedurfd onderwerp gekozen, namelijk de Franse schrijver Louis Ferdinand Celine. De keuze van deze zo fel omstreden figuur was op zichzelf reeds een daad van moed. Laten wij dadelijk zeggen dat de spreker zijn onderwerp meesterlijk heeft behandeld en dat hij de figuur van Celine op diepaangrijpende wijze en op een zeer verheven plan heeft voorgesteld. De rede was even voortreffelijk naar de inhoud als naar de vorm en werd voorgedragen met een spontane en treffende welsprekendheid, los van de geschreven tekst, met een beheersing van het onderwerp en een meesterschap over de taal, die onmiddellijk het contact met het publiek vastlegden en gedurende meer dan één uur onafgebroken de gespannen aandacht van de toehoorders boeiden.

Mr. Groenen schetste ons het tragisch leven van deze arme, ongelukkige Dr. Destouches, held van de oorlog 1914-1918, getrepanneerd na heldendaden op het slagveld, die later als inciviek zou gebrandmerkt worden.

Spreker vertelde hoe de auteur, zonder enige ambitie, zijn eerste groot boek schreef « Voyage au bout de la nuit », zonder zich zelfs op welke wijze ook te bekommeren om de mogelijkheden het uit te geven, — dit uitzonderlijk boek dat, wanneer het door toevallige omstandigheden dan toch in druk kon verschijnen, in de moderne Franse letterkunde een werkelijke revolutie heeft teweeggebracht.

De redenaar maakte zijn publiek vertrouwd met de eigenaardige en zo oorspronkelijke mentaliteit van zijn auteur, die in achtereenvolgende werken op felle wijze

de openbare mening voor de kop stootte, die uiterst persoonlijke en gewaagde ideeën verdedigde, maar die het deed in een stijl zo rechtstreeks en zo pakkend, dat hij in de Franse literatuur als een unicum dient beschouwd te worden. Voorzeker heeft de niets ontziende wijze, waarop Celine zijn onderwerpen behandelde, een golf van haat en misprijzen tegen hem doen losbarsten. In zoveel gevestigde middens werd zijn werk bestempeld als onbeschaafd en zelfs pornografisch en werd het gedoodverfd als propaganda voor het totalitarisme. Ongenadig is hij in alle bourgeoisie-middens bekampt en verguisd geworden. Celine ging echter zijn eigen gang, stoorde zich niet het minst aan de publieke opinie en ging voort met op felle en hartstochtelijke wijze zijn eigen woord te spreken, zijn eigen opvattingen te verdedigen en fanatiek te kampen tegen geestelijke voosheid en patriotische schijnheiligheid.

Mr. Groenen liet voor deze onafhankelijke geest en voor deze eigenaardige stylist een onbewimpelde sympathie blijken. Hij gaf in zijn rede enkele staaltjes van de schrijfwijze van Celine, die klonken als hamerslagen op een aambeeld en hij deed uitschijnen hoe deze man met het heftige temperament ten slotte een goed en zachtzinnig mens was en hoe zijn felle stijl vooral het scherm was waarachter zich schuchterheid en tederheid verborgen.

Dat deze getrepanerde oudstrijder van de eerste wereldoorlog na de bevrijding als inciviek werd bestempeld en gedurende verschillende jaren in vreemde landen een miserabel leven moest slijten, is wel een van de paradoxen van deze zo uitzonderlijke biographie.

Celine schudt op vervaarlijke wijze de pijlers van vele gevestigde overtuigingen en daarom is zijn persoon en zijn werk lief aan hen die niet in het spoor lopen van het conformisme, die in zich het enthousiasme voelen voor de vrije uiting van een originele gedachte en die begeistert zijn door de zo eigen en zo persoonlijke vorm waarin de auteur zijn diepste wezen heeft uitgedrukt.

Al zal de inhoud van de prachtige rede van Mr. Groenen voorzeker niet in de smaak gevallen zijn van meerdere aanwezigen, die tegenover Celine staan met vooringenomenheid en die ijzen voor zijn opvattingen en zijn schrijfwijze, toch had de spreker zijn publiek zozeer weten mee te slepen dat hij een langdurige en daverende ovatie mocht in ontvangst nemen.

De rede van Mr. Groenen was ditmaal niet een rhetorica-opstel, zoals wij die reeds zo dikwijls hebben beluisterd, doch het was een diep gevoeld en hartschotelijk pleidooi voor het tragisch-menselijk leven van een geniaal kunstenaar.

Het groot succes dat Mr. Groenen te beurt viel was dubbel en dik verdiend en het toonde aan dat ook een publiek, dat in overgrote mate thuishoort in een rustig-burgerlijke atmosfeer, moed en durf kan waarderen, wanneer zij gepaard gaan met oprechtheid en talent.

Het was voor de Heer Stafhouder Dieryck een zeer lastige taak de traditionele repliek op deze rede uit te spreken. Hij heeft het gedaan op voortreffelijke wijze. Na de spreker te hebben gelukgewenst voor de uitstekende kwaliteiten van zijn rede, heeft hij vanuit een verheven standpunt er op gewezen dat toch Celine al te zeer bij de grond is gebleven en dat hij er zich niet voldoende rekenschap van gegeven heeft hoe, uit de modder en de mest, die hij met voorliefde omwoelt, de heerlijke bloemen opgroeien van goedheid, verdraagzaamheid en mensenliefde.

De Stafhouder wees daarna de jonge confraters op de volstreekte noodzakelijkheid zich, voor de uitoefening van hun beroep, bijzonder te bekwamen in de

economisch-financiële sector van het recht. In de tegenwoordige periode van Europese eenmaking heeft het zakenleven een uitzonderlijk belang gekregen. Wanneer de balie thans niet aan de economische ondernemingen met voldoende spoed en zekerheid de vereiste adviezen zou kunnen vertrekken, zou zulks een zeer ernstig gevaar voor de advocatuur betekenen.

Deze schitterende repliek werd gevolgd door een rouwhulde aan de confraters die overleden gedurende het verlopen gerechtelijk jaar.

Na de zitting werd een zeer talrijk gezelschap op de minzaamste wijze ontvangen door Mevrouw Verhaaren in de Salons De Laet en bij het proeven van allerlei lekkers werd nog lang van gedachten gewisseld over de mooie rede van Mr. Groenen.

Het traditioneel banket dat 's avonds plaats had verliep in de beste stemming en in menige tafelrede werd de tevredenheid van de aanwezigen uitgedrukt over de zo geslaagde openingsplechtigheden.

R. V.

TIJDSCHRIFTEN

Algemeen Fiscaal Tijdschrift : jrg. 1962 - nr. 1 :

Algemeenheden. — Inkomstenbelastingen. — Taxes met inkomstenbelastingen gelijkgesteld. — Indirekte staatsbelastingen. — Gemeentelijke belastingen. — Internationale overeenkomsten. — Buitenlandse belastingen.

Tijdschrift voor Sociaal Recht : jrg. 1962 - nr. 6 :

R. Van De Put, Inexécution fautive et dissolution du contrat d'emploi.

Nederlands Juristenblad : jrg. 1962 - nr. 40 :

W. J. I. Van Wijmen, De samenstelling van het aanbod in onteigeningszaken. — E. Emmering, Publicatie van rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie : jrg. 1962 - nr. 4742 :

Jb. Zeijlemaker Jzn., Het ontwerp voor het zesde boek van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. De Algemene Bepalingen van de Titel Overeenkomsten in het algemeen. Artt. 6.5.1.e.v. — R. D. Kollwijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (VI).

nr. 4743 :

Jb. Zeijlemaker Jzn., Het ontwerp voor het zesde boek van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. De Algemene Bepalingen van de Titel Overeenkomsten in het algemeen. Artt. 6.5.1.e.v. (II). — A. Begheyn, Verkoopwaarde. — R. D. Kollwijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (VII).

Journal des Tribunaux : jrg. 1962 - nr. 4380 :

J. Vanderveeren, Le procès.

Revue de Droit Familial : jrg. 1962 - nr. 3 :

M. Stryckmans, La reconvention, en degré d'appel, en matière de divorce et de séparation de corps.

Recueil Dalloz (Paris) : jrg. 1962 - nr. 38 :

D. Durin, L'action individuelle du copropriétaire d'un immeuble divisé par appartements.